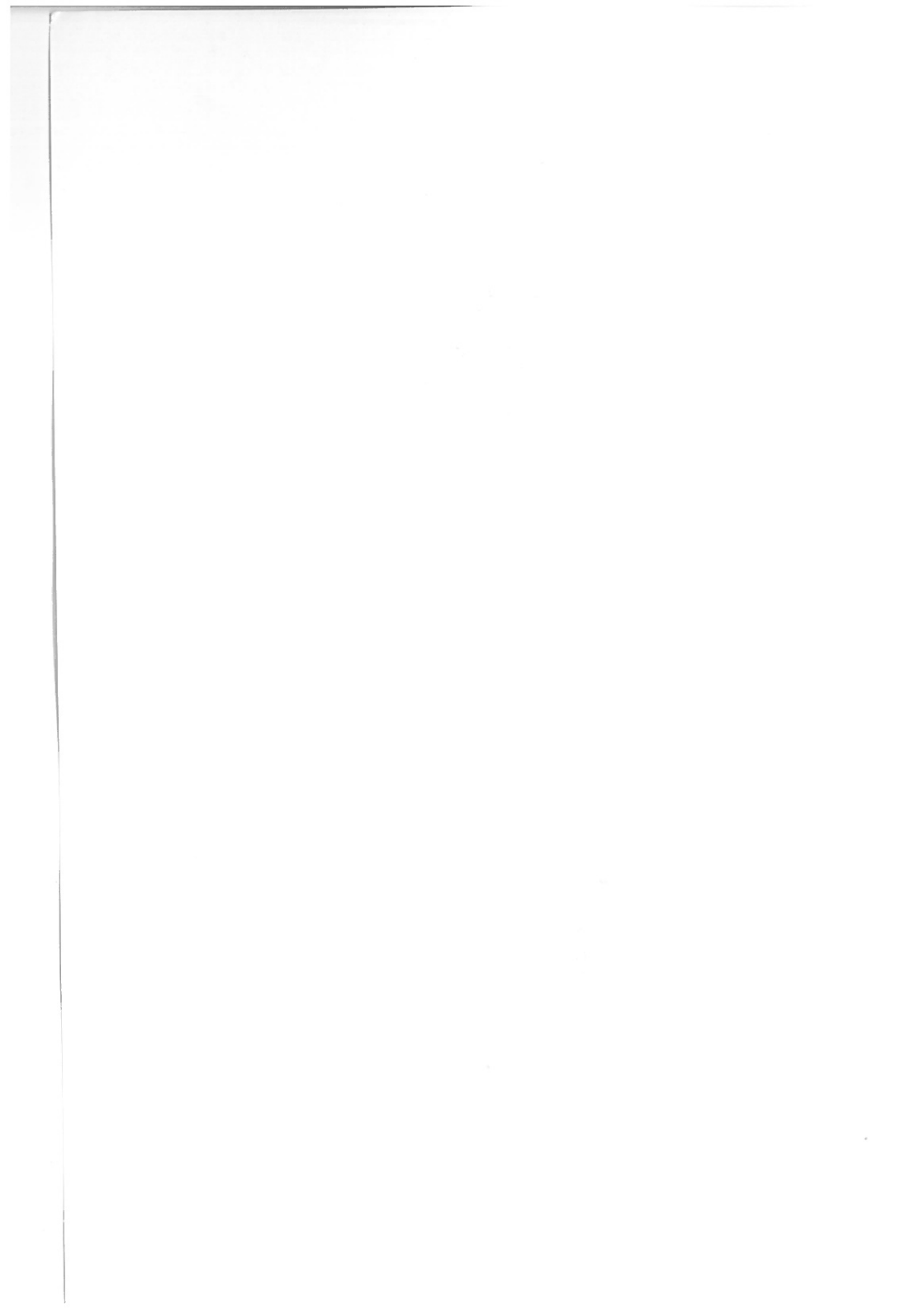

TJ SOKOL, Havlovice nad Úpou

———— v letech 1914 - 1948 ————

TJ SOKOL v Havlovicích nad Úpou
v letech 1914 - 1948

Jan Balcar

„Sokol jsem a budu jednat i v duchu

sokolském i nadále !“

prezident T.G.Masaryk

Tuto knihu chci věnovat všem, kterým jsou
sokolské ideály blízké a nestydí se k nim
veřejně přiznat !

O b s a h

Sokol a demokracie.

Úvod.

I. Miroslav Tyrš a vznik sokolské

Tělocvičné jednoty v roce 18622

II. Úpický sokolský spolek v letech

1868 - 19146

III.Historie TJ Sokol v Havlovicích nad Úpou

1. Vznik a první léta (1914 - 1919)9

2. Léta 1920 - 192513

3. Přelom dvacátých a třicátých let

(1926 - 1931)16

4. Léta před Mnichovem

(1932 - 1937)20

5. Období druhé republiky a protektorátu

(1938 - 1945)26

6. Poválečné období

(1945 - 1947)30

7. Havlovický Sokol v roce 1948 a následné změny v ČOS

a Československé tělovýchově do roku 195232

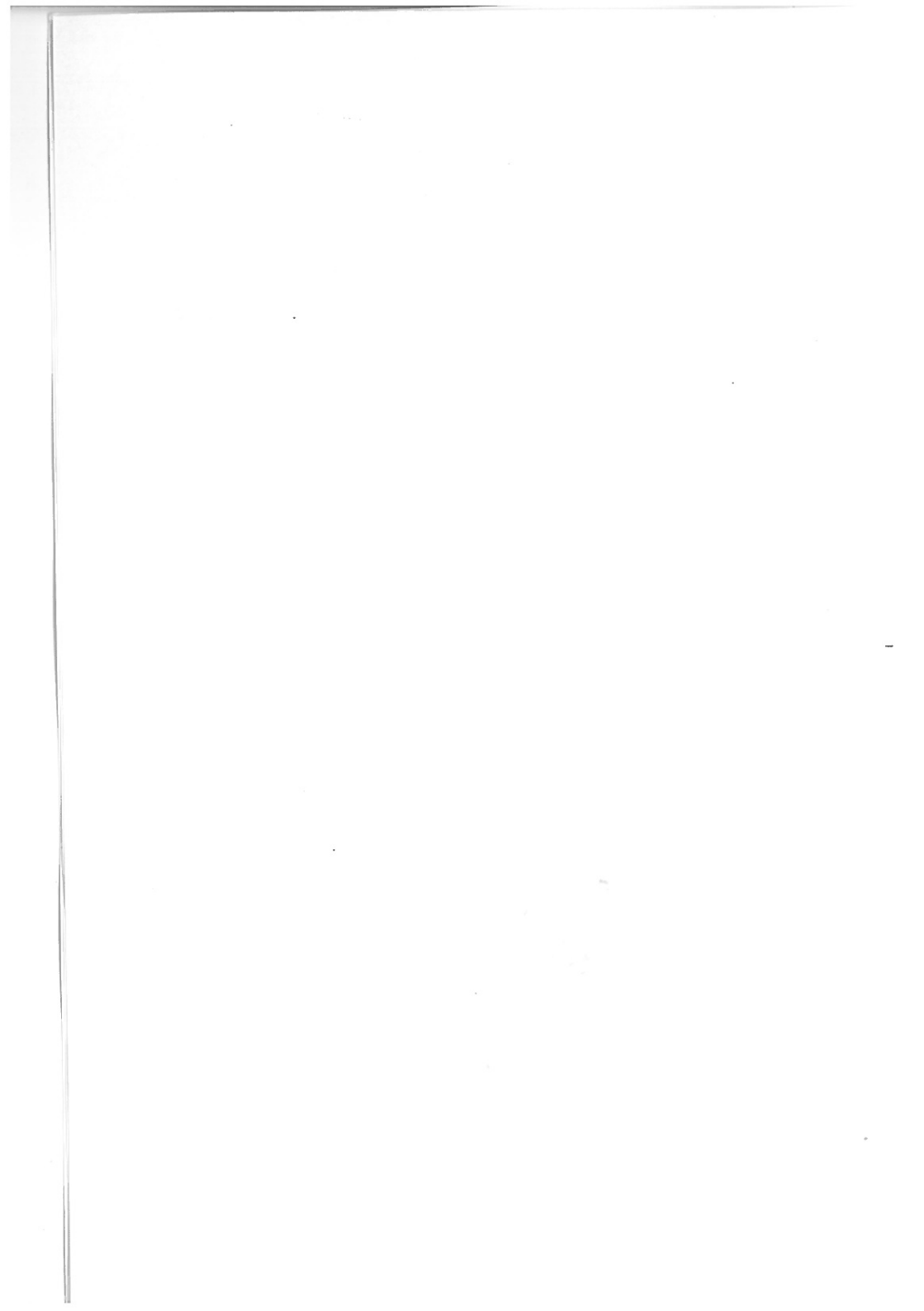
8. Havlovický Sokol v " nové době "36

Závěr38

Odkazy39

Seznam literatury a historických pramenů42

Příloha45

Sokol a demokracie

Byl jsem požádán o úvodní slovo k velmi potřebné publikaci. Moc rád vyhovuji. Téměř ihned se mi vybavilo, jak osudy Sokola a osudy demokracie představují jakési propojené nádoby. V pokoře a ve skromnosti se tedy zamýšlím nad těmito historickými souvislostmi.

Novodobě demokratičtější poměry v habsburské monarchii, ve které jsme po staletí žili, k nám vešly dobrými dvířky v šedesátých letech minulého století současně s Bachovým odchodem. Tolik specifický český Sokol vešel stejnými v téměř stejný čas. Pozvolna vyrůstající demokracie sílila až do vypuknutí válečných hrůz v roce 1914. Potoky a později i říčky a řeky spolků kulturních a veřejných splývaly s vodami tvořících se politických proudů na přelomu minulého a našeho století. Součástí těchto toků, a to součástí nádherně průzračnou, byl také Sokol se svými integračními usilováními tělocvičnými, kulturními a veřejnými. Český Sokol rychle dorůstal v ditko zdravé a stále silnější.

Demokratické snahy a plnění sokolských ideálů pozastavil pustošící první světový konflikt. Avšak naštěstí jen na krátký čas.

Vyústění první světové války přineslo naší státní samostatnost a s ní kvalitní demokracii a plné obnovení působení Sokola. První republika se stala časem budování demokracie, a to i za vydatné pomoci Sokola, mohutní opory státu vždy, kdy toho bylo za potřeby. Kvalita československé demokracie tehdy se cíť obstála a slavné sokolské slety stvrzovaly národní harmonii.

Pouhá dvě desetiletí však byla dána republice a Sokolu. Hitlerovské nebezpečí během několika málo let začalo uchracovat svět. Nacistická okupace postihla i české země a přinesla nejen ztrátu demokracie, svobody a sokolského života, ale také neštěstí a smrt. V řadách českých demokratů hleděli vstříc smrti v předních řadách také příslušníci Sokola.

Šest dusivých let i zásluhou našich demokratů včetně sokolstva pominulo a v pětáctýřicátém roce se mnoha lidem zdálo, že návrat dobrých časů je trvalou skutečností.

Proteklo však jen málo vody a obavy z nových neštěstí, stejně tragických a navíc mnohem déle působících, se začaly naplňovat. Po komunistickém puči v únoru roku 1948 byla opětně ztracena demokracie a navždy měl zmizet i Sokol, každé totalitě tak nebezpečný.

Sokolský slet v roce 1948 se stal odhodlanou - byť marnou - demonstrací odporu proti nastupujícímu komunismu. Národ a Sokol byly postiženy dalšími zločiny. Sokolové a ostatní demokraté byli nejen vězněni a týráni, ale i přímo vražděni.

Sokolské ideály však doutnaly a někde dokonce skromně přežívaly ve čtyřiceti letech totality. Doutnala ovšem i demokracie. Tyto praménky se opět slily po listopadu roku 1989.

V naší zemi teď sílí demokracie, ale s potížemi většími, než bychom očekávali. Stejně platí i o Sokole. Také ten je obnoven. Věříme, že tentokrát tomu je určitě již natrvalo. Demokratické ideály byly v naší zemi přervány na desítky let stejně jako potřebná sokolská činnost. Dvougenerační nebezpečná mezera tvrdě poznamenává budování obecné demokracie a ještě tíživěji poškozuje její ušlechtilou součást, kterou byl, je a bude Sokol.

Přejme si tedy v těchto časech, aby bližící se sokolský slet byl tím odrazštěm, které nás o pořádný krok přiblíží ke skutečně plně demokracii a také k naplnění trvalého sokolského ideálu ne pouze zdravého těla, ale i ducha!

PhDr. Vladimír Škaloud,
vedoucí oddělení historie a politických věd
Ústavu filosofie a společenských věd PdF
Vysoké školy pedagogické v Hradci Králové

Ú v o d

V této knize jsem se pokusil zachytit historický vývoj Tělocvičné jednoty Sokol v Havlovicích nad Úpou od jejího vzniku 1914 do roku 1948, kdy nastává změna organizace tělovýchovy v ČSR.

Záměrem bylo zjistit podrobné informace ze spolkových pramenů a poté je chronologicky zařazovat do souvislosti s historickým vývojem I. okrsku, Jiráskovy v Podkrkonošské župy, Československé obce Sokolské a českého národa.

Kniha je rozdělena do tří oddílů. V prvním se zabývám životními osudy Miroslava Tyrše, který položil počátky sokolského hnutí v Čechách.

V druhém oddíle je shrnuta historie Sokola v Úpici do roku 1914, který měl velký vliv na formování sokolské jednoty v Havlovicích nad Úpou.

Třetí oddíl je složen z osmi chronologicky uspořádaných kapitol. Jejich dělení se vždy vztahuje k nějaké významné události. Ve většině případech se jedná o období mezi lety nebo o celostátní historické události.

Při tvorbě této práce jsem se snažil nashromáždit dostupné prameny, literaturu a, k některým výjimečným událostem jsem požádal o spolupráci pamětníky.

I. Miroslav Tyrš a vznik sokolské Tělocvičné jednoty v roce 1862

Postava Miroslava Tyrše zůstane v očích české veřejnosti navždy spjata se sportovně vlasteneckou společností, která se nazývala Sokol. Cesta k jejímu vzniku byla složitá a úzce souvisí právě s Tyršem, jejím zakladatelem. Proto je nutné zmínit se o jeho životě.

Jeho rodový původ jej zařazoval mezi německou drobnou inteligenci. Proto, když jej po narození 17. září 1832 donesli ke křtu, obdržel jméno Friedrich Emanuel Tirsch. Jeho otec pracoval jako lékař v severních Čechách, na Děčínsku, a vzhledem k nedostatku práce, často měnil se svoji rodinou místo bydliště. Během prvních šesti let života umírají Friedrichovi oba rodiče i obě sestry. (1)

Malého chlapce se ujal bratří matky: Emanuel, Bedřich a Antonín Kirschbaumové. Všichni tři byli poměrně vzděláni a inteligentní, což mělo velký vliv na další vývoj budoucího vlastence. Zájem malého chlapce se soustředil především na starověké Řecko - na filosofii, umění, kulturu, ale především na zápolení při Olympijských hrách. Friedrich byl slabě tělesné konstrukce, proto strýc Antonín, který bydlel v Praze, využil jeho zájmu antický idol kalokagathiu. Nechal jej na doporučení lékaře, proti chlapcově vůli, zapsat v roce 1842 do tělocvičného ústavu Rudolfa Steffanyho.

Vlastní zájem o české dějiny vyvolal nejen jeho gymnaziální profesor dějepisu Unschuld, ale hlavně rok 1848. Události tohoto roku na Tirsche zapůsobily natolik, že až původem z německé rodiny, odmaturoval v roce 1850 z českého jazyka, celkově s vyznamenáním. (2)

Krátce po maturitě se Friedrich z celkového vypětí zhroutil. Proto mu lékař doporučil začít cvičit. Tentokrát bedlivě vyslechl lékařovo doporučení a v obavě z opakování zdravotních problémů se nechal zapsat do tělocvičného ústavu Jana Malypetra. Zde pracoval tři roky jako cvičitel.

Po maturitě nejprve nastoupil na studia práv, ale brzy přestoupil na filosofickou fakultu.

V roce 1857 odešel Tirsch z Prahy do Nového Jáchymova za práci. Bylo mu nabídnuto soukromé vyučování starších synů podnikatele Bartelma - Roberta a Emila. Bartelmus byl v čilém kontaktu s českou inteligencí, například s Josefem Barákem nebo Františkem Ladislavem Riegerem. Při častých návštěvách zdejšího lesního Nittingra se také setkal se svým budoucím přítelem Jindřichem Fügnerem.

Vyučování chlapců se snažil Tirsch pojmut nejen teoreticky, ale i prakticky. Proto s nimi začal cvičit. Děti uměly především česky, a tak spolu se svým učitelem podle Jungmannova slovníku vytvářely první výrazy pro jednotlivé tělocvičné úkony. Tato čtyřletá zkušenost nastartovala nové ideje v hlavě mladého učitele. Dobré zázemí umožnilo Tirschovi, že dne 17. července 1860 mohl složit doktorskou zkoušku z filosofie. Odchod z Nového Jáchymova byl pro něho těžký, ale směřoval zpět do Prahy, do známého prostředí.

Zde se na několik dalších let stal jeho nejlepším přítelem Jindřich Fügner se svoji rodinou. Toto osudové přátelství poznamenalo další vývoj pražské a později hlavně české tělovýchovy. Fügner byl český Němec, ale byl hlavně vzdělanec a příznivec tělocvičných spolků.

Společné zájmy vedly oba muže k častým debatám o historii tělovýchovy. Jejich velkým vzorem byl Friedrich Ludvig Jahn, "otec německých turnerů" (původem z rodiny českých exulantů), který pocházel z braniborského Lanžu. Studoval teologii a německý jazyk a poté i sám přednášel v Göttingenu a v Berlíně. Fügner často za svého života

varoval před nebezpečím nacionalistického pojetí Jahnovy cvičitelské myšlenky. Fügnerovi šlo mu především o sportovní společenskou zábavu, o zdokonalování lidských dovedností a spojení mravních hodnot s fyzickou kondicí cvičenců, českých vlastenců. Tyto zásady za jeho života Tirsch respektoval a sám je přejímal. (3)

Po Říjnovém diplomu 1860, kterým padl absolutismus v Rakouské monarchii, se otevířela cesta ke vzniku řady vlasteneckých spolků. Přední čeští vědci, umělci, žurnalisté i šlechtici vybízeli k těmto krokům. Viděli v nich pokračování české spolčovací tradice. Tirsch i Fügner se snažili vystupovat apoliticky. Potřeba vlastního českého spolku se ukázala jako hlavní záminka pro rozšíření diskusí po založení mezi širší pražskou vlasteneckou veřejnost. Na pomoc při formulování prvních stanov byli přizváni čeští pražští cvičenci z německých turnerských spolků. Tirsch, jež se stal hlavním organizátorem, nechtěl pouze přeložit a upravit turnerské stanovoy do češtiny, ale snažil se do nich vnést vlastní ideje. Za pomoci dr. Julia Grégra byla podána dne 17. prosince 1861 žádost na pražské místodržitelství o zaregistrování českého tělocvičného spolku nazvaného Tělocvičná jednota pražská. Za pomoci Národních listů byla s tímto s krokem seznámena široká veřejnost. V listech se soustředila celá řada českých vlasteneckých intelektuálů. Významně se tu projevil profesor Tonner. Tirsch hledal výstižný a stručný název pro svůj spolek a právě Tonner připomněl, že jihoslovanští národní hrdinové si říkají Sokolové. S tímto neoficiálním názvem většina příznivců souhlasila, ale prozatím jej nebyl nikde uváděn. (4)

Česká společenská elita nebyla ještě zdaleka tak početná, aby se mohly třístit sily všemi směry vlasteneckých zájmů. Proto Tirsch pokud chtěl získat do spolku širokou veřejnost, o což mu šlo především, byl nucen požádat o spolupráci významné představitele pražského kulturně politického života jako byli bratři Grégrové, kníže Rudolf Thurn - Taxis, Josef Barák, Emanuel Tonner, profesor Skuherský atd. Diskuse s těmito osobnostmi občas posouvaly Tirschovu ideu úplně mimo, což jej velmi znepokojovalo.

Ustavující valná hromada se uskutečnila 16. února 1862. Ta rozhodla, že prvním starostou v dějinách Sokola byl zvolen Jindřich Fügner a místostarostou Friedrich Tirsch. Členy výboru byli : nejvážnější kandidát na post starosty, jehož se zřekl, Rudolf Thurn - Taxis, prof. Rudolf Skuherský, prof. Emanuel Tonner, ředitel plynárny Karel Šteflek, ing. František Písařovic, dr. Edvard Grégr, sedlář Jan Kryšpin, dr. Julius Grégr, sládek Ferdinand Fingerhut a posluchač práv Tomáš Černý. Jednateltem se stal Edvard Grégr. (5)

Záhy po valné hromadě došlo k prvním kontaktům s členy pražských cvičitelských ústavů - Malypetrova a Schmidtova. V těchto spolcích tvořili většinu Němci, ale zkušenosti českých cvičenců se později ukázaly jako cenné. S Malypetrem došlo k předběžná dohoda o pronájmu tělocvičny.

Tirsch dal dohromady několik prvních cvičitelů, kteří měli odborně připravovat jednotlivá cvičení. Kromě těchto povinností měli být, na návrh Fügnera, finančně ohodnocováni.

Jednací řád Sokola jasně stanovil základní pravidla a hierarchii funkcí ve spolku. Základním jevem je snaha o co největší demokracii, prostřednictvím svolávání valné hromady všech členů. Jednací řečí při schůzích byla čeština. Znakem spolku byl schválen sokol v letu. Spory v jednotě měl vždy řešit smířčí soud. Valná hromada měla vždy volit výbor jednoty, ten pak měl ze svého středu vybrat volbou náčelníka. Jemu umožňovalo právo dohlížet nad celým vyučováním a cvičení v jednotě, řízení a vůdcovství při výletech. Také přijímal a ustanovoval cvičitele, předsedal jejich sboru, řídil cvičení a přiděloval cvičitelům cvičence.

Účelem výletů Sokola bylo cvičení chůze, pochodu, rychlé chůze, poklusu, překonávání obtížných překážek v přírodě skokem, šplhem a útokem, tužení těla ve větru a větru a vše, čemu se nelze věnovat v tělocvičně.

Na březnovém prvním sokolském setkání na Střeleckém ostrově přišli čelní představitelé v červených košilích - znak soucitění s revolučními garibaldiovci v Itálii, v čamaře, tedy v černém kabátě, který byl součástí polského kroje, a stal se znakem slovanské vzájemnosti. Fügner zde i prvně rozdál sokolské odznaky. Byla to červená kokarda se sokolím pérem, v jejímž centru bylo umístěno kovové S. Fügner zde také přednesl svůj návrh, aby si všichni tykali a říkali BRATŘE, z důvodů zabránění jakémukoliv kastovníctví ve spolku. Za hlavní sjednocovací sokolské heslo bylo schváleno Tirschovo " TUŽME SE ". Jedním z dalších požadavků bylo zachování absolutní apolitičnosti sokolského spolku. (6)

V pražské tělocvičně byly oblíbeným nářadím hrazda, kůň na děl bez madel, kůň s madly, bradla a kruhy. Tirschovy zápisky obsahovaly zápisy o prostných, o běhu, skoku do dálky atd. Vedle zápasu se pěstoval i šerm.

Říjnový diplom z roku 1860 sice přislíbil nový typ vlády a zrušení absolutismu v monarchii, únorová ústava z roku 1861 však neprošla Říšským sněmem a na Prosincovou ústavu 1867 se muselo čekat ještě pět let. Po tuto dobu mělo policejní ředitelství v Praze na všech akcích vždy své agenty.

První sokolský výlet směřoval na Říp. Proběhl jako symbolická akce, která se uskutečnila 27. dubna o Svatojiřské pouti. Dne 1. června se konalo první veřejné cvičení v tělocvičně v pražském Apollu. Tyto dvě akce zahájily dlouhou tradici českého Sokola. Léta vedl především Tirsch své Sokoly v duchu sokolských idejí. Nastartoval proces, který ovlivnil celé generace národa nejen v našich zemích, ale i v zahraničí.

Jednou z dalších významných aktivit Sokola byly i tzv. Šibřinky. Byl to sokolský ples. Slovo " šibřinky " je odvozeno od slova šibřiti, což mělo napodobit vrabčí cvrlikání a později se tak označovalo žertování a šaškování. První ples se uskutečnil dne 25. února 1865 za přítomnosti široké vlastenecké veřejnosti. Maškarní rej byl obohacen o slavnostní cvičení. (7)

Rok 1865 přinesl velkou ránu pražské jednotě. Po kratší nemoci zemřel jeden z duchovních otců Jindřich Fügner. Jeho pohřbu v listopadu se zúčastnilo velké množství lidí. Sokolská kapela, pěvecký sbor Hlahol a všichni bratři vyprovodili svého náčelníka a velkého podporce na Olšanský hřbitov. (8)

Tato ztráta přítele velice ovlivnila Tirschův život. Začal se stále více zapojovat do vlasteneckého hnutí. Například v roce 1867 se začíná věnovat mimo jiné i politickým aktivitám. Na výzvu bratří Grégrů kandidoval dokonce nejednou do Říšské rady, začal pracovat i ve veřejných funkcích města Prahy.

Agitační činnost sokolů po celé zemi přinesla první úspěchy. Přicházely již v roce 1866 první zprávy o vznikajících Sokolských jednotách - Příbram, Turnov, Jičín, Hořice, Nová Paka, Jaroměř, Kolin, ale i Lvov, Lublaň, Chicago a další města. (9)

Vlastenecké aktivity začaly v roce 1867 přerůstat až ve všeobecnou nespokojenost ve společnosti. Důvodem k tomu bylo jednání císaře Františka Josefa I. s uherskou šlechtou. Dualismus přinesl Čechům velké zklamání. Sokolové se začali stále aktivněji angažovat v politických otázkách. Účastnili se pokládání základního kamene Národního divadla v červnu 1868. Z těchto důvodů bylo zakázáno červnové setkání všech existujících jednot.

Záhy nato se u Tirsche objevují první příznaky nemoci. Únava a vyčerpání mu neumožnily plně pracovat, což jej velmi ubíjelo. V osmdesátých letech začal stále více pracovat na svém původním profesním zaměření - výtvarném umění. Jeho práce měla

takový záběr, že se rozhodl v květnu 1884 vzdát se náčelnictví v jednotě. Dodnes se nedozvíme pravou příčinu této rezignace, neboť dva měsíce poté Tirsch odjíždí do Ötztalu u Innsbrucku v Tyrolích na letní ozdravný pobyt. Již předtím trpěl depresemi, a proto se možná domníval, že samota mu udělá dobře. Dne 12. srpna Národní listy přinesly zprávu o tom, že se dr. Tirsch pohřešuje a nikdo o něm nic neví. Celá sokolská veřejnost včetně jeho ženy Renáty, za svobodna Fügnerové, doufala, že to byla jen mýlka. Dne 23. srpna 1884 zpráva z Innsbrucku přinesla tuto informaci: "Profesor Tyrš nalezen mrtev v řece Aaše za Ötzem, poznán. Podle všeho následkem neštěstí, nebo v poruše smyslů, vrhl se do vody." (10)

Friedrich Tirsch zasáhl do soudobého společenského života Čechů i Němců významnou měrou. O jeho osobě a o pražské Sokolské jednotě by se dalo referovat dlouze a obsáhle.

Ještě jeden fakt je třeba objasnit. Friedrich Emanuel Tirsch pocházel z německé rodiny, téměř do svých šestnácti let hovořil pouze německy. Ještě v roce 1860 na doktorském diplomu je uváděno jeho občanské jméno německy. Proto se domnívám, že v úředních listinách a v osobní dokumentaci na policii apod. je vždy registrován jako Tirsch. Ve vlasteneckém spolkovém světě by pro něho bylo asi nepřipustné, aby v českém prostředí hovořil a psal se německy. Především proto, že byl ztělesněním sokolských zásad a idejí. Již v šedesátých letech se v jeho soukromé korespondenci objevuje jméno Miroslav Tyrš, pod kterým byl nejvíce znám. Dovolil jsem si použít v této fázi práce jeho německé jméno, protože se domnívám, že česká kulturně politická veřejnost se nutně musela kvůli desítkám let potlačování a stagnace učit od ostatních národů. Nemůžeme proto říci, že Sokol je výlučně český patent. Podnět se hledal mimo naši zemi, je to česká varianta, což rozhodně nesnižuje jeho význam pro českou a také světovou veřejnost.

II. Úpický sokolský spolek v letech 1868-1914

V podkrkonošské oblasti, na řece Úpě, na trase středověké obchodní stezky stojí nevelké městečko Úpice. Toto město nezasáhlo výrazně do českých dějin, ale nestálo pochopitelně stranou jejich vývoje. To se týká nejen politických záležitostí, ale i kultury, společnosti a spolků.

Brzy po vzniku pražské sokolské jednoty pronikly první myšlenky i na Úpickou. Skupina zdejších nadšenců se rozhodla toto mladé hnutí podpořit a v létě roku 1868 založila samostatnou sokolskou jednotu a schválila její první stanovy. Přestože se zdejší kraj nacházel ve smíšených národnostních podmínkách, měla existence spolku velkou podporu veřejnosti. Z těchto důvodů si v loňském roce úpičtí připomínali 130. výročí založení Sokola v Úpici.

První spolkový kronikář pan Josef Hrdý popisuje velkou slávu při svěcení praporu. Ten nesl hrdé heslo "Srdce lvi - vzlet sokoli" a byl svěcen 8. srpna 1869. Při této slavnosti se konala polní mše na místním náměstí. Matkou praporu byla zvolena choť místního lékaře. U slavnostního aktu nechyběly tři kmotry a především první starosta sokola Antonín Nyklíček. Ten přednesl bojovnou řeč, v jejímž závěru zazněla tato slova:

"Dokážeme světu, že v nás ještě nevyhasla jiskra, z níž vznikne plamen lásky bratrské a svornosti železné, že co jiní i my dovedeme, dokážeme, že - působice k ušlechtnění bohatého citu - sloužití chceme vznešeným a krásným ideám, že - sloužice vlasti a národu - sloužíme sami sobě a našemu potomstvu." (11)

První řádná valná hromada se konala v lednu 1870. Tento nově ustavující se spolek nesl oficiální název "Pěvecko - tělocvičná jednotka v Úpici". Od roku 1871 se spolek rozšířil ve větší sdružený spolek "Pěvecko - tělocvičná a hasičská jednotka v Úpici". (12)

Městské zastupitelstvo propůjčilo v létě 1870 tělocvičné jednotě k bezplatnému používání prostor na Závodi. Ve skutečnosti se jednalo o tzv. Ostrov o rozloze 576 sáhů, tedy 2073 metrů čtverečných, který se nacházel mezi dvěma rameny řeky Úpy. Při regulaci řečiště v roce 1906 byl k litosti všech Sokolů "Ostrov" zrušen. Toto letní sportovní centrum se brzy stalo střediskem lidových zábav a slavností. V zimě se prostranství využívalo jako kluziště. Později Sokolové chodili cvičit do školy Pod farou. Roku 1883 byl založen dorostenecký oddíl.

V prvních letech působení měl Sokol na své straně většinu města. Akce, které podnikal měly velké úspěchy, a to nejen morální, ale i finanční. Velký ohlas zaznamenaly především plesy.

Rok 1882 byl pro celé sokolské hnutí významným. V Praze, na Střeleckém ostrově, se 18. června konal první slet všech jednot ze všech koutů monarchie. Cvičilo zde přibližně 700 cvičenců a slavnostního průvodu se zúčastnilo na 1600 v krojích oděných sokolů a hostů. Cvičilo se bez hudby a údery tyčí na kovovou desku udávaly rytmus. O přímé účasti úpických sokolů bylo těžké něco bližšího zjistit, neboť nejsou přímé záznamy.

Jednoty Úpice, České Skalice, Náchoda, Červeného Kostelce a Dvora Králové nad Labem založily dne 28. května 1885 Jiráskovu - Podkrkonošskou župu, která měla sídlo v České Skalici. Týž den byly schváleny župní stanovy c.k. místodržitelstvím v Praze. Vzhledem k tomu, že časem tato župa sjednocovala několik desítek jednot, bylo nutné později vytvořit nižší správní celky. Těmto nižším regionům se říkalo okrsky. Úpický Sokol a stal se součástí I. okrsku. (12)

O rok později se konal při oslavách 20. výročí vzniku jednoty v Úpici župní sjezd na místním " Ostrově ". Dne 16. června se zde setkaly jednoty z Náchoda, Červeného Kostelce, České Skalice, Dvora Králové a Hradce Králové. Dopoledne se uskutečnila valná hromada a odpoledne byl uspořádán průvod městem v sokolských a národních krojích, který končil na cvičišti na " Ostrově ". Slavnostní den byl zakončen taneční zábavou v hostinci " U Sokola ".

V roce 1889 se dovršil sjednocovací proces sokolských jednot roztroušených po celé monarchii. Spojením 229 jednot s 24 268 členy, které pracovaly doposud v deseti oblastních župách, se vytvořila Česká obec sokolská se sídlem v Praze. (13)

Před II. Vsesokolským sletem v roce 1891 se zvýšil počet nových členů spolku. Slet, který se konal ve Stromovce a kde se představilo kolem 2 300 cvičenců, byl uskutečněn v rámci Jubilejní národní výstavy v Praze. Úpíci se jej zúčastnili v aktivním počtu 23 členů i se spolkovým praporem. Cvičení prostných se zúčastnilo 15 sokolů a cvičení na nářadí družstvo o 7 členech. Akce zúčastnily i delegace Poláků, Slovinců a Chorvatů. (14)

Jako správní sokolové i úpíci podnikali různé výlety. Za zmínku stojí popis jednoho z nich v kronice : " První z výletů sokolských byl na Hořičky. Při návratu do Úpice zapálili rozjaření výletníci v Barchovinách veliký oheň, pro kterýž pak bylo vyšetřování se šťastným koncem, neboť slavní úřadové ničeho nevyšetřili. " (15)

V průběhu konce 19. století probíhal proces zakládání nových jednot po celých Čechách. Při slavnostech svěcení praporů spolků s nimi utužovali úpíci přátelskou spolupráci. Své deputace posílaly do Jilemnice, Police nad Metují, Jaroměře a Hradce Králové.

V polovině 90. letech došlo k odluce Sokola od hasičského spolku. Pravidla, práva a povinnosti pro členstvo nešla upravit tak, aby byla spokojenost na obou stranách. Další problém byl i v tom, že sídlo sokolské župy bylo v České Skalici a hasičského sboru v Jaroměři. Proto 27. ledna 1895 byla ustanovena samostatná Tělocvičná jednota Sokol Úpice. Rok 1895 byl významný i z toho důvodu, že se schvalovaly nové stanovy pro členstvo.

V tomto roce se konal v Praze IV. Vsesokolský slet. V té době Sokol sdružoval již 36000 členů ve 350 jednotách. Na Letenské pláni se aktivně zúčastnilo 4 000 cvičenců a přihlíželo 11 000 diváků. (16) Úpíci tu zastupovalo 20 členů, z toho 12 prostná a jedno osmičlenné družstvo při závodech. (17) Významnou událostí nového období Sokola bylo první okrskové cvičení v Úpici v létě 1896. Zúčastnily se jej jednoty z Červeného Kostelce, Rtyně v Podkrkonoší a Trutnova. " Ostrov " zaplnilo 38 cvičenců v prostných a na nářadí předvedlo své umění 5 družstev. (18) K rozvoji tělovýchovy přispělo vybudování tělocvičny při měšťanské škole na Blahovce. Od 1. ledna 1897 získal zde úpický Sokol pronájem, a proto sem přesunul své náčiní a nářadí.

Konec a počátek 20. století prožíval místní Sokol určitou vnitřní krizí. Nastala mírná stagnace, kterou neovlivnil ani V. Vsesokolský slet roku 1907. Přesto bylo v prvním desetiletí zavedeno cvičení žen a žactva.

Zajímavé je, že léta na přelomu století přála svazovým integračním procesům. Vedle ustanovení České obce Sokolské (dále ČOS), dozrála situace na úrovni mezinárodní. Za zmínku stojí, že v čele ČOS stál od počátku starosta dr. Jan Podlípny a tajemníkem byl dr. Josef Scheiner. (19)

V. Vsesokolského sletu na Letné se prvně zúčastnilo velké množství zahraničních hostů, což přímo vedlo k dalšímu propojování slovanských i neslovanských národů. V roce 1908 došlo k ustanovení Svazu Slovanské sokolstvo (dále SSS). Sdružily se v něm : ČOS, Związek poskich gymnastycznych Towarzystew sokolich v Austrii, Hrvatska

sokolski savez, Slovinska sokolska zveza, Župa Frušogorská, Dušan Silni, Župa Bosensko - hercogovská, Zveza bogarskich Junakov.(20)

ČOS pořádala vždy jedenkrát za pět až šest let, podle možnosti, všesokolský slet v Praze. Tomuto vyvrcholení předcházely pravidelné každoroční slety v jednotlivých župách a okrscích.

Přelomovou událostí bylo župní cvičení v Úpici na louce továrníka Mroženského konané 16. července 1911. Župního sletu se zúčastnilo 37 jednot, cvičilo zde 480 mužů, 219 žen a 400 dorostenců.(21) Toto veřejné cvičení bylo největším sokolským vystoupením v Úpici v dějinách zdejšího Sokola. Akce vyvolala výjimečnou náladu ve městě v době krátce před VI. Všesokolským sletem.

Následujícího roku se konal poslední předválečný slet tedy zároveň poslední za rakouského mocnářství. To Sokolové ovšem ještě nevěděli.

VI. Všesokolský slet byl pořádán jako první slet Svazu slovanského sokolstva a zároveň se stal oslavou 50. výročí založení Sokola, který sdružoval již 1026 jednot a přes 100 000 členů. Přípravy na tuto velkou událost začaly již za tři roky po sletu předchozím. V čele slavnostního výboru stanul dr. Josef Scheiner, který byl v té době starostou SSS a ČOS.(22)

Celá sletová "aréna" byla postavena a vyzdobena ve stylu antickém, jak předurčil námět sletové scény Marathon. Brány, pylony, sloupy a sochy, to vše mělo dát sletišti "výraz akropole athénské". Sletový program byl rozvržen na celých pět týdnů.(23) Úpický Sokol navázal na svou aktivitu z předchozího roku, což se projevilo na nárustu členstva. Slet se stal nejmasovějším výstupem slovanských národů Rakousko - uherské monarchii.

Válka poznamenala osudy sokolstva a jeho představitelů, kteří byli za svou účast v odboji žalářováni. Mnoho sokolů, kteří byli odvedeni na frontu, se nevrátilo nebo bylo zmrzačeno. Tento osud postihl všechny jednoty, včetně Úpicka. Právě v této době se do činnosti zapojují masově i ženy.

III. Historie TJ Sokol v Havlovicích nad Úpou

I. Vznik a první léta /1914-1919/

Jednou z nejvýznamnějších obcí, která zásobovala úpický Sokol velkými sportovními talenty a příznivci, byla tedy sousední vesnička Havlovice nad Úpou (dále už jen Havlovice). Od založení jednoty v Úpici do vzniku havlovického Odboru se aktivně do sokolského dění zapojilo jistě mnoho havlovických občanů. Je těžké hledat konkrétní osoby, neboť příjmení objevující se v tomto regionu jsou velmi často stejná nebo velmi podobná. O zájmu havlovanů o sokolské hnutí svědčí především jejich snaha vytvořit vlastní odbor.

Z protokolu z ustavující schůze Odboru tělocvičné jednotky "Sokol" pro obec Havlovice lze získat první informace:

"V naší obci již po léta bujela myšlenka vytvořit tělocvičnou jednotu "Sokol", nikdy nedošla ale svého praktického uskutečnění pro rozpory, jež časem mezi členy kroužků a tělocvičných sdružení vznikl. Snaha po životě, jenž rozvíjí ocelové, ryzí zásady Miroslava Tyrše, nedoznaly svého správného pochopení u členů sdružení a chybělo i řádné vnější i vnitřní vedení." (24)

O určitých neshodách mezi členy spolků a o touze po samostatnosti svědčí i další část úvodní zprávy:

"Snaha po samostatném spolkovém, sokolském životě v naší obci přes nepříznivé mnohé okolnosti neutuchala a došla svého uskutečnění ustavující schůzí, jež se konala 1. března 1914 v hostinci p. Františky Nývltové..." (25)

Těto ustavující schůze se zúčastnilo 18 místních sokolů a dva hosté z úpické organizace. Shromáždění se usneslo, že bude vytvořen Odbor Sokola v Úpici, který budou tvořit havlovičtí a že s vytvořením samostatné jednoty se pro nejbližší období počká. Zároveň byl zvolen prozatímní místní výbor, jehož činnost se zaměřila na finanční a hospodářskou správu. Zvoleni byli bratři Bartman, Skalický, Kroužel, Ant. Král, Hynek Nývlt, Aug. Kábrt a za náhradníky - Josef Král, Ad. Řezníček, Josef Dobeš.

Výbor projednával otázku příspěvků. Bylo rozhodnuto, že nově přichozí členové zaplatí 1 k jako odvod do ČOS a okrsku, 50 hal jako zápisné do místní jednoty, měsíční příspěvek 40 hal, členové dorostu: zápisné - 40 hal a měsíčně - 20 hal. Revizory účtů byli zvoleni bratři Bartman a Aug. Kábrt.

Kvůli potřebě vnitřního pořádku bylo zvoleno úzké vedení: - starosta - Josef Bartman, jednatel Václav Skalický, pokladník - Antonín Kroužel. Úpíčtí Sokolové přislíbili počáteční pomoc při cvičení, ale pro mimořádné případy byl zvolen bratr Skalický za cvičitele s členstvem a bratr Otakar Kábrt s dorostem. Správcem majetku a dohlížitelem na věci nemovitě - bratr Hynek Nývlt. (26)

Dny určené ke cvičení byly stanoveny zvlášť pro členstvo - úterý a pátek a dorost - pondělí a středa. Pro začátek bylo ustanoveno cvičení prostných a cvičení s činkami, které Odboru zapůjčil bratr Otakar Kábrt. Týž den byla sepsána smlouva s paní Františkou Nývltovou o uschovávání písemností Odboru v jejím hostinci.

Havlovický Sokol se stal součástí I. Okrsku Podkrkonošské župy, která zahrnovala tři politické okresy - trutnovský, broumovský a náchodský. Tato župa sdružovala XI. okrsků severovýchodních Čech. Počet jednotlivých jednot se zvýšil až po skončení první světové války.

Břežnová schůze dala nový impuls práci havlovických sokolů. Snaha o samostatnost vyvrcholila krátce před válkou.

Nutné poznamenat, že při jmenování jednotlivých členů jsem v úvodu této kapitoly zaznamenával celé jméno a oslovení bratr. V předchozích kapitolách nebylo též tak časté opakování stejných jmen, navíc v obci se často opakovala stejná příjmení a například označení - bratr Kábrt byl členem..., by místním sokolům nic neřikalo. Sokolové používali i v běžném životě k oslovení svých členů pojmy " bratr " a " sestra " jako ekvivalentní ke slovu " pan " a " pani ". Z květnového záznamu se dozvídáme, že se pravidelně cvičí a že okrskového výletu do blízkých Ratibořic, se zúčastnilo 5 členů Odboru. Kvůli nedostatku potřebných peněz se uskutečnil 24. května spolkový věneček v místním hostinci pí. Fr. Nývltové (v Havlovicích bylo více pohostinství, ale hostinec pí. Fr. Nývltové byl tradičním sídlem sokolů, proto dále budu uvádět pouze " v hostinci "). O zaplnění busty Tyrše a Fügnera byla požádána jednota ve Slatině. Věneček přinesl spolkové pokladně čistý zisk 95 k.

" Ze zisku usneseno zakoupiti bradla v ceně 240 k od firmy Hübner a poněvadž částka dosud jen z příspěvků a výtěžku věnečku sehnána, nestačí, zapůjčí br. Skalický chybici obnos bezúročně. "(27)

Začátek první světové války přinesl většinu jednot lidské ztráty. Na základě výnosu z 25. - 26. 7. 1914 byla suspendována ustanovení článků 8, 9, 10, 12 a 13 základního zákona o občanských právech z roku 1867, tj. i společenské právo. Současně byla vyhlášena částečná a 31. 7. úplná mobilizace. Mladí sokolové narukovali na frontu, čímž byla ochromena i činnost všech jednot.

Počátek války je komentován zapisovatelem Skalickým takto :

" Činnost náhle ustala vypuknutí děsnou, ve svých následcích strašlivou světovou válkou. Tisíce slibných, krásných našich mladých těl vykrváčí v zápase o bytí a život, existenci národní. I od nás bratři již odešli a mnohé ještě dravý živel jistě povolá. Doufáme pevně, že spravedlnost dopřeje vítězství nositelům kultury v tomto opravdu kmenovém zápasu. "(28)

Cvičitelská činnost byla oficiálně zrušena, ale výbor se scházel dál v domněnku, že plnohodnotná práce spolku bude po válce obnovena. V lednu 1915 byl zvolen nový výbor - starosta - Václav Skalický, jednatel - Adolf Řezníček, pokladník - August Kábrt, náčelník - J. Hylman, revizoři účtů - J. A. Kadaník a O. Záruba, domácí správce H. Nývlt a J. Řezníček, člen výboru - Ant. Kroužel. (29) Záhy nato byli odvedeni br. Hylman, Kábrt, Bechyňka, Král, Záruba a Řezníček.

V dubnu téhož roku se výbor rozhodl, že bude snížen měsíční příspěvek o 10 hal, tedy na 30 hal. Poslední válečný zápis je datován dne 8. července 1915. Výbor se rozhodl přerušit dočasně činnost Odboru. Dobrovolná účast na cvičení byla velmi malá, proto se spolkové nářadí na čas svěřilo do správy obcí. Výbor se také zavázal ke tříměsíčním pracovním prázdninám, snížit příspěvky v této době na 20 hal a členskou schůzi pořádat jedenkrát měsíčně. Po zprávě z této schůzky se z písemných pramenů dozvídáme, že další následovala až po válce, resp. 17. listopadu 1918. Dne 23. listopadu 1915 byla oficiálně rozpuštěna Česká obec sokolská a Svaz slovanského sokolstva pro " bratrské snýšení k Rusku a Srbsku ". (30)

Během první světové války vedl československý domácí a především zahraniční odboj četná jednání o vytvoření nových podmínek národům v Rakousko - Uhersku. Situace na frontách a ve vysokých politických kruzích obou znepřátelených válečných stran dosáhla toho, že koncem října (28. a 30.) října 1918, mohl domácí československý odboj převzít moc nad samostatnou Československou republikou.

Sokolstvo přežilo světovou válku a podílelo se svou činností na vzniku nové republiky. Dr. Scheiner a další činovníci ČOS byli za války vězněni za odbojovou činnost. V legiích na všech frontách vznikaly sokolské jednoty. Na ministerstvo války ve Vídni začaly během roku 1915 docházet zprávy, že sokolové na ruské frontě mají u sebe legitimace svých jednot, které jim měly zajistit lepší zacházení v případě zajetí.

V nové Československé republice se stal dr. Scheiner generálním inspektorem armády a dr. Vaníček přednostou výchovného oddělení na ministerstvu národní obrany. V den převratu, 28. října 1918, bylo zřízeno Ústředí sokolské stráže, kde sokolové ve spolupráci s Dělnickou tělovýchovnou jednotou, Svazem československých studentů a s policií vytvářeli národní stráž a zajišťovali pořádkovou službu v Praze a v jiných městech republiky. Od 22. listopadu 1918 a během roku 1919 vytvářely pluky Stráže svobody na obranu země, především Sudet a jižního Slovenska, a župní branné čety pro udržování pořádků v jednotlivých regionech.(31)

Sokolské prapory velmi zapůsobily při pobytu na Slovensku na místní občany. Jejich rozsáhlá osvěta přispěla k tomu, že již v únoru 1919 existovalo 39 aktivně činných jednot. Z těchto důvodů došlo následujícího roku 1920 k přejmenování ČOS na Československou obec sokolskou, přičemž zkratka organizace byla zachována.

Zapisovatel havlovické jednoty Václav Skalický toto období nečinnosti popsal takto :

" V době persekuce a chikanování nejvíce utrpělo rakouskou vládou Sokolstvo. Česká obec Sokolská nařízením vlády rozpuštěna a všechen život a činnost, byť i nevěřejná v jednotách stihána a předáci vězněni na pouhé podezření. I v naší jednotě z těchto důvodů činnost ustala ...".(32)

V říjnu a listopadu 1918 vyzvalo občánkem vedení havlovické jednoty místní občany k aktivitě a ke vstupu do jednoty. Přihlásilo se -

- 19 členů činných
- 27 členek činných
- 12 dorostenců
- 16 dorostenek
- 18 " přispívajících

Byla obnovena spolupráce se cvičitelským sborem v Úpici. První společné cvičení bylo uspořádáno již 15. října 1918 ! Na první valné hromadě 17. listopadu, které se zúčastnilo 14 mužů a 2 ženy, byl zvolen nový sedmičlenný výbor. Ve vedoucích funkcích se objevily nové tváře. Na post starosty byl zvolen Čeněk Souček, místostarosta - Václav Souček, jednatel - Václav Skalický, pokladník - Jan Kábrt, náčelník - Josef Bartman, místonáčelník - Jaroslav Souček, domácí správce - Jindřich Bělina.(33)

Nové členy bylo možné zapojit do aktivní činnosti až po šesti měsících, do doby ustálení se politických poměrů. Havlovičtí sokolové si za své centrum zvolili opět hostinec pí. Františky Nývtové. Zároveň požádali místní ochotnický spolek o nastudování vzdělávacích her a půjčování knih. Byl schválen zajímavý návrh - cvičit na boso, aby se neopotřebovalo nářadí.

Na 9. únor 1919 byl naplánován sokolský ples. Krátce předtím byla uspořádána besídka, kde se zpívalo, tančilo, cvičilo a recitovalo. Místní sokolové pořádali vzdělávací večery. Snažili se nezanedbávat heslo " V zdravém těle zdravý duch ". Být členem Sokola neznamenal pouze umět cvičit a pěstovat fyzickou kondici, ale také umět se chovat ve společnosti, vyznávat kladné morální hodnoty apod. stručně řečeno patřit k elitě národa a také se podle toho chovat. Vždy se to sokolům nedařilo, o tom svědčí i slovní roztržka mezi náčelníkem Bartmanem a dorostencem Machem. Mladí sokolové pod vedením bratra Macha nedodržovali kázeň při cvičení. Tento spor měl vyřešit dvoučlenný smírčí soud.

V březnu 1919 vyšlo nařízení ČOS povinného cvičení se zbraní pro členstvo, případně i pro dorost nad 16 let. Havlovické jednotě bylo přiděleno 10 pušek. Cvičitelem pro tento výcvik byl jmenován Ota Kábrt.

Pro potřeby jednoty začal vycházet Sokolský věstník.

Při příležitosti ročního výročí národní přísahy představitelů českého kulturního a politického života v Obecném domě v Praze se v Havlovicích uskutečnila 13. dubna 1919 slavnost. Hlavním bodem akce, na které se zúčastnili i zástupci z okolních jednot, byla vysazená "Lipa Svobody".

Podle nového nařízení ČOS byly v červnu konány odvody všech členů od 20 do 50 let. Havlovická jednotka vyslala 24 členů, kteří byli zařazeni do jednotlivých skupin - 7 do A, 7-B, 10 - C (neschopní). Nedostavili se Karel Feist a František Nývlt, ale dobrovolně se přihlásil Josef Šetelík. Jaroslav Souček a Josef Král narukovali do IV. sokolského praporu a podíleli se tak na obraně jižní hranice Slovenska. Za náčelníka Součka byl zvolen Josef Kulda.

O svém pobytu ve slovenském městě Levice a o atmosféře, jaká panovala v této oblasti, píše ve svých vzpomínkách z prosince 1920, voják z italské fronty a dobrovolník československé armády, Josef Šetelík: „Jsem u čs. polní nemocnice č. 10, v Levicích na Slovensku, co svobodník zaměstnán v účetní kanceláři. Byl jsem sem přidělen 1. října 1919 a od té doby zde trávím dosti nudný život, neboť není zde věcí, které každý člověk ke svému životu potřebuje, tj. - společnost - zábava. Město je celkem celé maďarské, ačkoliv dosti hezké a to je hlavní příčina té nudy zde. Je zde hezký státní učitelství ústav (slovenský), též na zdejší gymnáziu již jsou 2. třídy slovenské, pak zde je též založena tělocvičná jednota Sokol, která se však většinou sestává ze samých profesorů a úředníků českých, kteří již několik zábav i divadel pořádali, což je však málo, neboť já nemohu se mísit do společnosti jejich a druhá mě rovná společnost je opět český voják, který stejným osudem byl sem vržen, takže nám nezbyvá jiného, nežli těšit se do budoucna, snad na dovolenou nebo na okamžik, až svlékneme ten těsný vojenský stejnokroj (snad navždy?).“ (34)

ČOS nařídila uskutečnit povinně oslavy výročí dne Husova upálení. Dne 6. července 1919 Sokolové zvolili místem dění Králův kopec. Zúčastnili se i občané sousedních vesnic.

V srpnu ČOS, na doporučení okrsku a Podkrkonošské župy, povolila ustanovení zcela samostatné Sokolské jednoty v Havlovicích. Prapor, který vedení zaslalo byl vysvěcen ve spolkové místnosti v hostinci.

Téhož měsíce proběhla valná hromada, která bilancovala poslední období. Místní jednotka se umístila na 5. místě z 16 jednot na závodech v Trutnově, které byly pořádány prvním okrskem Podkrkonošské župy. Na schůzi bylo opět zvoleno nové vedení jednoty - starosta - Jan Krejčík, místopředseda - Václav Souček, jednatel - Bohuslav Holý, náčelník - Jaroslav Souček, náčelnice - Lidmila Milová, vzdělavatel - Jan Kábrt, pokladník a účetní - Hana Krejčíková, domácí správce - Hlynek Jiránek, revizoři účtů - Anna Kuldová a Lidka Štafova. Bylo dohodnuto, že všichni členové dostanou odznaky a legitimace. (35)

Dne 7. září se konal župní slet ve Dvoře Králové nad Labem. Havlovický Sokol zde zastupovalo 6 mužů a 4 dorostenci.

Do havlovického Sokola docházeli občané z okolních vesnic. Pod vlivem veřejného cvičení v sousedním Libňatově místní nadšenci rozhodli pracovat na tvorbě Odboru.

Zimní dlouhé noci ovlivnily účast žactva a dorostu na cvičení. Nedostatek petroleje na svícení a večerní velká vzdálenost pro mládež měl za následek, že se snížila docházka na průměrný stav 10 - 12 mužů u dorostu na 6 - 8. Navíc 9 mladých mužů plnilo vojenskou povinnost. Žactvo přestalo cvičit již 20. října 1919.

Na podzim tohoto roku se mezi činné členy zařadili Josef Pazderka, Augustin Řezníček, Josef Hofman, Jaroslav Herman, Josef Borůvka a Jaroslav Nývlt.(36)

2. L é t a 1920 - 1925

První valná hromada v roce 1920 (5. ledna) zhodnotila práci za posledních 5 měsíců a zvolila výbor pro následující období. Funkce starosty, místostarosty, jednatele, náčelníka a náčelnice byly obsazeny stejnými lidmi. Vzdělavatelem byla zvolena Lidmila Štafová. Členy výboru se stali Jan Kábrt, Bohuslav Holý, Antonín Mil, Bohuslav Nohejl, František Sobotka, Marie Luňáková, Zdeňka Králová a Terezie Rudolfová. Revizory účtů byli Josef Kulda, Augustin Řezníček a Marie Eflerová. Byly schváleny měsíční členské příspěvky - dospělí - 1 Kč, dorost - 40 hal, zápisné se zvýšilo na 3 Kč, aby odpadla mimořádná vydání pro členu.(36)

ČOS se podílela na vzdělávání vlastních členů, ale pomáhala s rozvojem školství v chudších obcích. Jako příklad lze uvést dar 10 Kč, 30 sešitů a 25 archů papíru věnovaný havlovickou jednotou české škole v Poříčí u Trutnova.

V rámci posilování bojovnosti Sokola bylo v únoru havlovickým přiděleno 6pušek. Téhož měsíce vstoupili do řad Sokola Oldřich a Augustin Milovi. Naopak vystoupili Josef Král, Čeněk Šnajdr a Anna Rousková a v létě Štěpán a Bedřich Seibrtovi a Marie Vitová.

V únoru se sokolové dozvěděli o výnosu ČOS, který nařizoval pořádat veřejné okružkové cvičení a veřejné místní cvičení pouze jedenkrát ročně.

Dne 1. května 1920 se ustavila " odbočka " havlovického Sokola v Libňatově. Téměř 40 členů a členek si do svého čela zvolilo starostu Čenka Vita.(37)

V červnu tohoto roku se konal první poválečný VII. Vsesokolský slet v Praze. Masové vystoupení 95 000 cvičenců, které se neslo v nacionálním duchu, vyvrcholilo stavbou sochy Svobody. V rámci sletu se konaly soutěže nejen v tradičních nářadových a atletických disciplínách, ale i ve skocích do vody, překážkovém běhu, ve střelbě. Z her byl vybrán velký pasák, špaček a házená. Ženy prvně soutěžily samostatně. Mužů se zúčastnilo téměř 2500 a žen 800. Soutěžilo se také v ideových znalostech. Ze zahraničí se dostavily delegace Rusů a Ukrajinců v emigraci, Jihoslovánů, Lužických Srbů, Francouzů, Angličanů, Američanů a Švédů. Dohromady asi 300 Sokolů.(38)

Zajímavé je, že havlovický Sokol zůstal poněkud mimo toto dění. V zápisech se dozvídáme pouze o vyslání delegace žáků a žákyň. Později dochází ke čtení ohlasů na slet, ale aktivní účast není zaznamenána.(39)

Dne 8. listopadu 1920 se konala mimořádná valná hromada k příležitosti třetího výročí bitvy na Bílé hoře. Jako zajímavost lze uvést vyloučení Josefa Semeráka z jednoty za nevhodné chování.

V prosinci téhož roku dochází k dohodě s obecní osvětovou komisí o zřízení obecní knihovny.

V roce 1920 byl při Podkrkonošské župě zřízen menšinový odbor, který pomáhal jednotám z česko - německých oblastí. Havlovičtí sokolové zaslali podpůrné finanční obnosy chudším jednotám. Tak jak jim bylo pomáháno dříve, nyní i oni pomáhali. Navíc se podíleli na sbírkách na stavbu Žižkova památníku na Žižkově a Tyršova domu v Praze.

V lednu 1921 bylo zvoleno nové vedení jednoty. Starostou byl zvolen Jan Krejčík, místostarostou Václav Souček, náčelníkem Josef Hylman, jednatelem Augustin Kábrt, náčelnice Marie Luňáková, vzdělavatelem Jaroslav Pichl, matrikářem Čeněk Kulda, domácím správcem Rudolf Bechyňka, pokladníkem Jan Kábrt. Byl schválen systém

samostatného hrazení úrazového pojištění. Cvičící člen platil 2 Kč a dorost 1 Kč ročně. Zápisné bylo zvýšeno na 6 Kč, z čehož připadlo 4 Kč župě, 1 Kč ČOS a 1 Kč jednotě.(40)

Mladá Československá republika se v prvních letech své existence ocitla nejednou v těžkých chvílích, kdy musela hájit své křehké národně demokratické pozice. Stačí připomenout boje o jižní Slovensko, vojenské obsazení Sudet a bolševickou vlnu, která zasáhla střední Evropu včetně Československa. Sokol, byť nepolitická organizace, se postavil v plné míře, se svými přednostmi i nedostatky, na stranu prezidenta T.G.Masaryka a československé vlády. V tomto období " boje o politický charakter země " se sokolstvo velmi často podílelo na uklidňování veřejného pořádku a na agitaci proti ruskému bolševismu. V tomto neustálém sporu začínalo u některých sokolů přerůstat vlastenectví v netolerantní nacionalismus.

V Havlovicích se Sokol od začátku své existence stavěl na stranu českých vlastenců, ale jejich zájem se soustředil především na tělovýchovnou práci s dětmi, dorostem a na vlastní zdokonalování. Tato malá jednota byla příkladem pro většinu v I. okrsku sokolské župy Podkrkonošské Jiráskovy, která spojovala okolních 18 sokolských jednot (například Úpice, Libňatov, Velké a Malé Svatoňovice, Červený Kostelec, Rtyň v Podkrkonoší a další). Na okrskové valné hromadě, které předsedal její starosta Jaroslav Piša, v březnu 1921, byly Havlovice pochváleny za svoji činnost a bylo jim umožněno pořádat červencové okrskové závody jednotlivců a první domácí veřejné cvičení.(41)

Dne 26. června se konal župní slet v Trutnově. Za havlovickou jednotu se zúčastnili 3 muži cvičící v kroji, 14 mužů cvičících v občanském obleku, 8 dorostenců a 3 ženy.

V této době se havlovičtí plně připravovali již na zmíněné závody a cvičení. Místem akce byla zvolena louka pánů Hejnových mezi mandlem a rybníkem.

Sokolská slavnost vypukla v sobotu 17. července 1921 v 6 hodin ráno závodem v šestiboji. Muži se umístili na pátém místě a dorostenci dokonce na prvním. Odpoledne se konalo veřejné cvičení s následujícím programem : žáci - prostná, dorost - tyče, dorostenky - trojice, dorost (mladší muži) - nářadí, dorost - různosti, ženy - prostná, muži - prostná slovenská. Tomu předcházela slavnostní průvod obcí, který se začal řadit již od 13,30 před místní tělocvičnou. Odchod na cvičiště u mandlu byl naplánován na 14hodinu. Slavnostního proslovu se ujal bratr Pleskač, který přivítal všechny cvičence a hlavně jejich příznivce.

Po kratších přestávkách nastupovalo ke svému představení 64 žáků, 88 dorostenců (10místních), 75 dorostenek (6 místních), 69 žen (4 místní) a vše uzavřelo 108 mužů (20místních).

Druhý den, v neděli 18. července, od 6 hodin pokračovaly celé dopoledne soutěže. Závodilo se v prostných, v běhu, a šplhu.

Tato výjimečná akce ovlivnila chod celé obce. Členové Sokola, ale i ostatní občané, se dobrovolně bez jakékoliv odměny podíleli na hladkém průběhu obou dní. Bylo zajištěno svépomocí občerstvení, šatny, dřevěné podium, hudba, nářadí atd. Obecní rolníci vykonali sbírku domácích produktů na přípravu svačín cvičencům. Je zde výjmenován jen zlomek činností, které pořadatelé vykonali. Odměnou všem byl spolkový finanční výtěžek 6704,98Kč, ale především pocit z dobře vykonané práce na kterou mohla být tato malá venkovská jednota hrdá.(42)

V druhé polovině roku 1921 se místní tříletná delegace zúčastnila Jiráskových slavností v Hronově. Na podzim se konala tradiční besídka a na prosinec byl naplánován ples. Vzhledem k tuhé zimě přestaly ženy cvičit.

Podle dotazníku (z roku 1929) bylo před první světovou válkou v Havlovicích registrováno 23 činných členů. Vojenskou službu konalo 22, z nichž 4 padli (Josef a Ladislav Dobešovi, Josef Miler a Václav Záruba). Z války se vrátilo celkem 18 mužů,

z toho František Císař, Karel Čepelka a Hynek Král jako ruští legionáři a Jaroslav Šulc jako italský legionář. Všichni čtyři později řady Sokola opustili. (43)

Lednová výborová schůze zvolila do svého čela Bohuslava Holého, místostarostou se stal Václav Souček. Vzhledem k tomu, že volby se konaly dvakrát ročně, budu dále jmenovat pouze tyto dvě funkce, které jsou z hlediska orientace v jednotě nejdůležitější.

Rok 1922 nebyl úspěšný jako předchozí. Docházka na cvičení nebyla tak častá a účast na sokolských akcích nebyla valná. Veřejného cvičení I. okrsku v Olešnici se zúčastnilo 6 mužů a 5 dorostenců a župního sletu v Novém Městě nad Metují jen 5 mužů a 4 dorostenci. Na červencové okrskové závody do Suchovršíce přišel pouze jeden muž. Vedení Sokola vybízelo k aktivitě, neboť ve zdejších okoli začalo pracovat pod hlavičkou klerikální strany "Sdružení", ze kterého se mohl začas vytvořit Orel.

Tento rok byl završen prosincovým plesem.

Sokolové celého I. okrsku poučení z předchozího nezdařeného roku, se rozhodovali na svém shromáždění v březnu 1923, že se budou soustředit na vnitřní konsolidaci jednot. Z tohoto důvodu se tento rok nekonalo okrskové ani župní cvičení. Bude pořádán pouze župní zájezd na Slovensko do Prievizde a cvičitelský lehkotletický a lyžařský kurz. Silnější jednoty měly vypomáhat menším materiálně, organizačně a finančně.

Podle výborového zápisu předsednictva I. okrsku ze dne 5. dubna 1923, byly všechny jednoty vyzvány k navrácení veškerých zapůjčených pušek.

Při tradiční besídce v květnu byli ke cvičení prostných pozváni místní členové hasičského sboru.

Dne 22. července byla odhalena pamětní deska místnímu rodákovi páteru Josefu Regnerovi - Havlovickému, jehož postava a jeho buditelská činnost byla zaznamenána Aloisem Jiráskem v románě "U nás". Jirásek se nemohl z důvodu nemoci osobně zúčastnit, ale zástupci z jeho rodného Hronova vše vynahradili. Na organizaci se vedle Sokola podílel i místní divadelní ochotnický spolek "Tyl" a Sbor dobrovolných hasičů. (44)

Únorová členská schůze 1924 postavila do čela jednoty Josefa Vlčka, místostarostou zůstal Václav Souček. Mezi nové členy se přihlásili Jan Kroužel, Josef Šlancara a bratr Sobotka.

Problémy s docházkou do cvičení se projeví i tento rok. Při různých besídkách nebo žákovských sletech vypomáhaly vedlejší jednoty, především libňatovská. Výjimkou bylo, že Jaroslav Piša z Úpice vedl od října taneční hodiny pro členy jednoty a Rudolf Kejzlar z Úpice zavedl nové prvky do cvičení.

Havlovičti se zúčastnili v červnu 1924 župního sletu v Hronově (13 mužů, 5 dorostenců a 3 dorostenky) a okrskového cvičení ve Rtyni v Podkrkonoší (12 mužů, 5 dorostenců a 3 dorostenky). Rok byl uzavřen slavnostní besídkou. (45)

Tento rok v prosinci se konal VII. sjezd ČOS v Praze. Lokrsek vyslal svou osmičlennou delegaci, ve které Havlovice neměly zastoupení. Na sjezdu se začaly projevoval určité orientace vedoucích činitelů na Československou stranou socialistickou. Rezoluce sjezdu obsahovala nepřijatelnost programů strany lidové a komunistické. (46)

Podobná orientace byla zjištěna v říjnu 1924 i v Havlovicích. Zde bylo 31 řádných členů jednoty (není zde zahrnuto žactvo a dorost).

Podle politického zaměření zde cvičilo :

- 21 národních socialistů
- 3 agráři
- 2 sociální demokraté
- 5 neorganizovaných

Podle náboženského vyznání : - 21 církev Československá husitská
 - 5 církev Římsko - katolická
 - 1 církev Evangelická
 - 4 bez vyznání

Podle věkové struktury : - do 26 let - 16
 - do 35 let - 12
 - nad 35 let - 3

Do konce roku 1924 se řádné členstvo snížilo na 24.(47)

Havlovický Sokol se v roce 1925 dočkal své vlastní letní tělocvičny za školou, kde se po celé léto pořádaly kurzy pro cvičitele. V červnu se konalo okrskové cvičení v Slatině nad Úpou, kde místní jednotu reprezentovalo 6 mužů a 5 dorostenců. V červenci na župní slet v Červeném Kostelci se sjelo 8 mužů a 4 dorostenci. Téhož měsíce se konal v Suchovršicích dětský den, kam přijelo 7 žáků. Za pomoci libňatovské jednoty se v srpnu konalo místní cvičení na " obecnicí " na Závodi a v září se cvičila při umělém osvětlení večerní akademie na louce u školy, která se stala letním cvičebním střediskem.(48)

V létě se konal zájezd ČOS do Francie. Jednatel Jan Kábrt se ho zúčastnil a navštívil Štrasburk, francouzská bojiště z 1. světové války a Paříž. Na Slovensko se v rámci župního zájezdu podívali Josef Petíra, František Bitnar a Jaroslav Postupa.

3. Přelom dvacátých a třicátých let (1926 - 1931)

V roce 1926 se konal VII. Všesokolský slet v Praze. Havlovická jednotka do něho vstupovala v čele se starostou Františkem Sobotkou a místostarostou Richardem Zálíšem. Sokolové se začali na tuto slávu pilně připravovat. Již od března počala cvičení mužů i dorostu. S dorostenkami byl problém, neboť se hledala cvičitelka.

Na schůzích bylo domluveno zakoupení nových sokolských krojů v hodnotě 360 - 400 Kč. Okrsková valná hromada schválila konání okrskového cvičení v Havlovicích dne 6. června. Zároveň byl schválen následující program :

1. Dorostenci - protná
2. Dorostenky - kuzele
3. Starší bratři - tyče
4. Ženy - trojice
5. Muži - nářadí
6. Dorostenky - protná
7. Muži - protná
8. Ženy - protná

Na přípravách veřejného cvičení, které se konalo opět na louce pánů Hejnových, již tradičně pomáhala celá jednotka včetně místních obyvatel. Celou tuto slávu zahájil místní starosta Sobotka a slavnostní řeč pronesl okrskový starosta Vlček. Na úspěšném cvičení se podílelo přibližně : 120 dorostenců , 130 dorostenek, 170 cvičících mužů , 90 cvičících žen, 120 mužů v kroji a 40 žen v kroji. Z domácího Sokola se zúčastnilo 18 mužů, 8 dorostenců a 8 dorostenek.(48)

O týden později, 13. června 1926, se Sokolové sešli v Jaroměři na župním sletě. Zde je zastupovalo 18 mužů, 5 mužů v kroji, 7 dorostenců a 2 dorostenky.

V červnu a červenci se konal v Praze prvně na strahovském cvičišti VIII. Všesokolský slet. Na programu sletu se podíleli nejen samotní cvičenci, ale i česká vlastenecká umělecká veřejnost. Ve výzdobě a propagaci vypomáhali například Mucha, Kavan, Blažiček a Šaloun. Svými básněmi pozdravili sokolstvo Sova, Dyk, Medek a Krásnohorská. Pozdravné dopisy již tradičně zaslali T. G. Masaryk, Ed. Beneš, primátor Prahy Baxa a Renáta Tyršová.

Svým dílem přispěli i zahraniční delegáti - Jihoslované, Francouzi, Poláci, Rusové, Argentinci, Belgičané, Finové, Lotyš, Rumuni, Švýcaři, Lužičtí srbové a zástupci Velké Británie a USA. V čele slavnostního průvodu Prahou šla župa Podkarpatské Rusi a župy slovenské, po nich župy moravské a české - s 65 prapory a 58 hudbami, celkem 35 583 mužů, 10 373 žen a 700 jezdců. Na ploše stadionu se vystřídalo 144 863 cvičenců. Byly dny, kdy se v hledišti sešlo až 150 000 diváků. Prvně byly vysílány zpravodajské reportáže v rozhlase a byl natočen dokumentární film.(49)

Havlovičtí sokolové podpořili tuto masu 16 dospělými cvičenci, 5 dorostenci, 2dorostenkami a 3 diváky. Na vybavení dorostenců a nemajetných členů bylo uvolněno 500 Kč ze spolkové pokladny.

Toto masové vystoupení cvičenců mělo významný společenský ohlas. Snad nikdo z řadových povitých Sokolů netušil, že jejich práce by mohla být zneužita. Československá strana socialistická (národní socialisté) se v létě rozštěpila na dvě křídla - Benešovo (kam se přiklonila většina) a Stříbrného. Vyhrocený Stříbrného nacionalismus neuspěl při pokusu o puč v zemi. První fáze převratu byla neúspěšně naplánována právě na hlavní dny sokolského sletu. V září na stranickém sjezdu byl z ní J.Stříbrný se svými spolupracovníky vyloučen. Hlavní akce byla naplánována na den výročí vzniku republiky, 28. října. Do tohoto puče byli zapleteni i bývalý legionář, generál R.Gajda, a bývalý předseda vlády K.Kramář. Výsledkem nepovedené akce bylo pouze vytvoření Národní obce fašistické.

V druhé polovině roku 1926 se Havlované zúčastnili dvou okrskových výletů do Libňatova a do Strážkovic.

Cvičební účast poklesla, neboť Josef Matýska, František Bitnar, Josef Petira a Jaroslav Feist nastoupili vojenskou službu. Paní Anča Milová se zasloužila o to, že se rok stal opět aktivním i ženský odbor.

V únoru 1927 byl zvolen starostou Richard Zális a místostarostou Václav Souček. Celé jaro se chodilo cvičit, ale na začátku června, ze šestého na sedmého, vypukl v hostinci u Součků požár, který měl pro sokoly neblahé následky. Díky obětavosti hasičů, místních obyvatel a také příznivého větru, se oheň nerozšířil na ostatní domy. Tato nešťastná událost zničila americkou hrazdu, kruhy s lanem, kuzele, sloupky k letním cvičením, žebříky a především spolkový archiv, kde byly uloženy různé sokolské památky. K neuvěření všech se podařilo zachránit první jednatelskou knihu.

Pro Součkovy to byla osobní tragédie, neboť pohostinství a obytnou část bylo třeba plně rekonstruovat. Sokolové jako jedni z prvních nabídli pomoc svým přátelům. Byla schválena bezúroční půjčka v hodnotě 6 000 Kč na pět let. Za jednotu smlouvu podepsali Richard Zális a Josef Šetlík.

Havlovičtí sokolové si svépomocí museli znovu zajistit tělocvičné nářadí. Centrum cvičení se přesunulo na louku za školou a v případě nepříznivé počasí do hostince Amerika.

Brzy po požáru - 19. června 1927 se konalo okrskové cvičení ve Velkých Svatoňovicích, jehož se zúčastnilo 5 mužů, 6 dorostenců a 8 dorostenek. Dne 3. července na župním sletě v Opočně cvičili 3 muži, 6 dorostenců a 4 dorostenky. Veřejného cvičení v Úpici, které se konalo 21. srpna, se zúčastnili 3 muži, 6 dorostenců a 4 dorostenky.

V listopadu a v prosinci cvičení ochablo, na vojnu odešli František Kulda a ze spolku Jan Kábrt. Naopak z vojny se vrátili Josef Matýska, František Bitnar a Josef Petira.

V lednu 1928 se konala pravidelná valná hromada. Starostou byl zvolen Václav Souček a místostarostou Richard Záláš. V lednu se do místní jednoty přihlásila Květa Lelková, o které bude v dalším textu ještě zmínka. Byla vyslána na lyžařské závody v Plavech, kde získala první místo. Jako zajímavost lze uvést, že její start nemohl být hrazen ze spolkové pokladny, ale z jejich vlastních prostředků.

V rámci Podkrkonošské Jiráskovy župy se již tradičně konalo velké množství akcí, jichž se zúčastnila Havlovická jednota, a to :

- 27. května - župní vyřazovací závody ve Dvoře Králové nad Labem (- přítomno 7 mužů z Havlovické jednoty)

- 10. června - slet žactva v Trutnově (- 3 muži a 8 žáků)

- 17. června - okrskový slet v Horním Kostelci (- 9 mužů a 3 dorostenci)

- 1. července - župní slet v Náchodě (- 8 mužů a 3 dorostenci)

- 4. - 11. července - zájezd ČOS na Slovensko s návštěvou Brna a výstavy soudobé kultury (- 5 mužů)

- 19. srpna - veřejné cvičení v Úpici (- 6 mužů a 1 dorostenec)

- 26. srpna - župní štafetový běh (- 7 mužů a 1 dorostenec)

- 21. října - župní tábor v Dobeníně (- 3 muži)

Tato velká aktivita byla ovlivněna příchodem 10 nových členů, především z řad dorostu. Stálá cvičební účast byla proměnlivá. Většina členstva začala cvičit až před vystoupením na nějaké z výše uvedených akcí. Jednatelské zápisky svědčí o průměrných návštěvách : " ...u bratří 9 / 10, u sester 3 / 4, dorostenek 4 / 5, u dorostenců 4 / 5 a žáků 12 / 13. " (50)

Vedle tělovýchovné aktivity existovala, i když velmi v pozadí, i osvětová činnost. Dokladem tomu mohou být i odebírané časopisy, například Sokolský věstník, Sokolský ruch, Cvičitel, Cvičitelka, Tělocvik, Sokol, Sokolice, Jas, Sokolské besedy, Vzkršení, Naše menšiny.

Václav Souček získal i na následující rok 1929 důvěru lednové valné hromady. Místostarostou byl zvolen Antonín Mil. Začátek roku přinesl zástupcům jednoty pěkný úspěch. Na okrskových závodech na lyžích v Úpici získal první místo a v Červeném Kostelci druhé místo získal Stanislav Kulda. Květa Lelková se umístila na závodech ČOS v Novém Městě nad Metují v běhu na 10 km na druhém místě a na župních závodech v Jilemnici na prvním místě a získala stříbrný talíř.

Pravidelné cvičení začalo v březnu 1929. Účast na cvičení a sokolských akcích se oproti předchozímu roku se zvýšila. Průměrně docházelo 9 mužů, 1 žena, 3 dorostenci, 3 dorostenky, 9 žáků a 6 žákyně.

Aktivní účast místních sokolů na dění lze shrnout následujícím přehledem :

- 9. června - okrskové cvičení v Suchbátovicích (- přítomno 13 mužů, 4 dorostenci a 4 dorostenky)

- 16. června - dětský den v Malých Svatoňovicích (- 2 vedoucí, 12 žáků a 6 žaček)

- 23. června - župní slet v Novém Hrádku (- 11 mužů, 4 dorostenci a 4 dorostenky)

- 30. června slet III. okrsku v Jaroměři (- 2 vedoucí, 10 žáků, 4 žákyně a 5 rodičů)

- 27. června - 7. července - zájezd ČOS do Poznaň, Gdyně, Gdaňsku, Varšavy, Krakova, Orlové a na slet těšínské župy (- 1 muž)

- 4. - 10. července - zájezd ČOS na župní slet do Plzně, na Šumavu a do Mariánských Lázní (- 4 muži)

K dalším aktivitám lze připočítat i to, že v létě byly pořádány 4 vyjížďky na kolech, které byly různých vzdáleností. Nejkratší měřila asi 15 km a trasa vedla směrem na Turov -

Stárvov - Vysoký Kámen. Další měla za cíl návštěvu přehrady u Mauru na řece Bobravě v Prusku. Nejdelší 250 km dlouhý výlet vedl Českým rájem.

Na základě kvalitních výsledků byl 28. října 1929 ustanoven pod havlovickou jednotou lyžařský odbor, který sdružoval 9 mužů, 1 ženu, 3 dorostence a 1 dorostenku. Předsedou byl zvolen Ladislav Bechynka.

Mimo cvičební aktivity uspořádali sokolové dvě besídky, tradiční ples "Šibřinky" a dva věnečky, z nichž zářijový byl na rozloučenou s odcházejícími třemi chlapci na vojnu. Do spolkové knihovny přibýlo 10 knižních výtisků, čímž se celkový stav zastavil na počtu 133.(51)

Valná hromada v lednu 1930 dala svoji důvěru opět V. Součkovi (starosta) a A. Milovi (místostarosta).

V březnu si celá československá společnost připomínala výročí 80. narozenin pana prezidenta T. G. Masaryka. Havlovičtí se připojili k těmto oslavám svoji zdravicí, kterou zaslali přímo panu prezidentovi :

" Bratře prezidente ! Tělocvičná jednota v Havlovicích sdružená v župě Jiráskově Podkrkonošské, dovoluje si Tě tímto bratrsky pozdravit v den Tvých osmdesátých narozenin jménem všech svých 44 členů, 12 dorostenců a dorostenek, 20 žáků a žaček, celkem jménem 76 příslušníků své sokolské rodiny a přeje Ti upřímně, abys byl ještě dlouho živ a zdrav. Na zdar ! "(52)

V tomto poselství je zároveň uvedena statistika členstva jednoty. Při porovnání s čísly z roku 1924 se počet poměrně zvýšil. Hlavní příčinou byl příchod mladých mezi řadové členy. Byl to výsledek obětavé práce s mládeží, která byla vždy prioritní.

Brzy na to, 12. března 1930, zemřel Alois Jirásek, spisovatel a patron Sokolů v severovýchodních Čechách.

V sokolských jednotách se pěstovaly i netělovýchovné činnosti. V Havlovicích se zájem zaměřil na loutkové divadlo. Proto v březnu bylo ze spolkových peněz zakoupeno několik asi 50 cm vysokých loutek. Divadlo sehrálo 13. dubna premiérovou pohádku "Kašpárek dvorním lékařem".

Cvičební rok pro většinu začal v březnu 1929, pouze muži docházeli do Úpice cvičit téměř po celý rok. Průměrná docházka se zvýšila na 11 mužů, 4 ženy, 4 dorostenci, 9 žáci a 7 žákyně.

Sokolové se zúčastnily některých podniků pořádaných ČOS, kterými byly :

- 1. června - okrskový den mládeže v Olešnici (- přítomni 2 muži, 7 žen, 4 dorostenci a 8 žákyně)
- 8. června - okrskový slet v Úpici (- 13 mužů, 2 ženy, 4 dorostenci a 4 žačky)
- 22. června - župní slet v Bílé Třemešné (- 9 mužů, 1 žena a 4 dorostenci)
- 25. června - 9. července - zájezd ČOS do Jugoslávie - Bělehrad, Sarajevo, Dubrovnik, Split (- 3 muži a 1 žena)
- 24. srpna - okrskový výlet do Žaclěře (- 13 mužů, 4 ženy a 5 hostů)
- 14. září - k výročí 98. narozenin Miroslava Tyrše bylo uspořádáno místní cvičení na zahradě V. Součka. Vedle cvičení zde bylo i několik zábavných soutěží pro děti i pro dospělé.

V lednu tohoto roku vyšlo nařízení z okresního školního úřadu o práci spolků s dětmi, které jsou školou povinné :

" Podle výnosu okresního školního výboru z 20. ledna 1930 číslo 179 musí každý spolek, který chce použití při své besídce, produkci, divadle a pod. školních dětí, musí podat předem prostřednictvím správy školy žádost k okresnímu školnímu výboru. Se zkouškami nesmí začínouti, dokud nedojde k povolení. Všecky žádosti pozdě podané, budou okresním školním výborem zamítnuty. "(53)

Tento výnos umožňoval lépe kontrolovat využívání dětí jednotlivými spolky. Zároveň se tak mohlo předejít jejich zneužití proti společnosti.

Československou republiku v tomto období postihla velká hospodářská krize. Řada občanů ztratila práci a docházelo k řadě demonstrací a protestů. ČOS pořádala sbírku ve prospěch nezaměstnaných členů. Havlovičtí zaregistrovali bez práce pouze dva členy a na fond zaslali 20 Kč. Následujícího roku byl oběma nezaměstnaným vyplacen příspěvek 100 Kč (Václavu Matýskovi) a 80 Kč (Jaroslavu Matýskovi).(54)

Členský příspěvek byl schválen v hodnotě 20 Kč a tzv. sletová daň 5 Kč.

Cvičební rok 1931 začal opět pod vedením zkušených mužů V. Součka (starosta) a Ant Míla (místopředseda).

V zimě se členstvo scházelo pravidelně k večerním debatám v místním pohostinství.

V tomto roce, který měl být přípravou pro následující sletový rok, cvičili po celý rok hlavně muži a dorostenci. Mimo pravidelná cvičení byla pořádána i cvičení doplňková, která měla za úkol doladit nedostatky před velkými cvičebními akcemi. Sezóna byla zahájena 5. dubna místní besídkou.

Zástupci místní jednoty se i letos prezentovali na mnoha akcích :

- 31. května - místní cvičení ve Slatině (- přítomno 11 mužů a 3 ženy)
- 7. června - okrskové cvičení ve Strážkovicích (- 11 mužů a 3 ženy)
- 21. června - krajský slet v Pardubicích (- 4 muži, 1 žena a 1 dorostenec) - zde je zaznamenána první účast havlovických sokolů na krajském sletě, kam se vybíralo z cvičenců několika žup
- 21. června - okrskový slet mládeže ve Rtyni v Podkrkonoší (- 1 žena a 5 žaček)
- 5. července - župní slet v Krčíně (- 10 mužů, 4 ženy, 1 dorostenec a 1 host)
- 9.- 18. července - zájezd ČOS do Paříže a na francouzská bojiště (- 1 muž)

Na ukončení cvičebního roku se 9. srpna podílelo při místním veřejném cvičení 36 mužů a 36 žen z celého okolí, kteří předvedli skladbu " Pardubická prostná ".

Mezi jednotami a hlavními orgány panoval čilý dopisovatelský ruch. Podle záznamu z tohoto roku jednota přijala 73 dopisů, a to různá pozvání, přihlášky, dotazníky) a sama jich 54 odeslala. Podle dalších statistik jednota odebírala 11 typů časopisů v počtu 27 kusů.(55)

Kolem Josefa Hylmana se vytvořila skupina loutkoherců, kteří tento rok odehráli dvě hry.

Úspěšný rok byl živě zakončen Silvestrovským sokolským večerem.

4. L é t a p ř e d M n i c h o v e m (1 9 3 2 - 1 9 3 7)

Rok 1932 přinesl sokolskému hnutí dvě velké oslavy. Nejprve červencový Všesokolský slet a poté zářijové sté. výročí Tyršova narození. Tyto dvě akce vyžadovaly pro každou jednotu velké přípravy. Havlovický Sokol vedl do těchto úkolů staronový starosta Václav Souček a jeho zástupce, místopředseda Štěpán Petráš.

Očekávanou slávu překazila již v lednu jedna velmi smutná zpráva. V Praze, dne 11.ledna zemřel dlouholetý starosta ČOS a SSS, dr. Josef Scheiner. Na jehož místo byl pak v květnu zvolen a Stanislav Bukovský. Navzdory smutné události se pod vedením nového starosty obě akce uskutečnily.

Další překážkou byla stále trvající hospodářská krize. Přesto se však aktivní činnost

v Sokole udržela. Byly sice vynechány některé akce, například jarní besídka a místní cvičení, ale účast na okrskových nebo župních podnicích byla přinejmenším průměrná. Samotná cvičen navštěvovalo v průměru 11 mužů 5 žen, 2 dorostenci, 13 žáků a 11 žákyň.

Stav členstva byl k 31. prosinci 1931 - 38 mužů a 7 žen.

Členové havlovického Sokola se představili na těchto akcích :

- 8. května - okrskové závody v odbíjené v Úpici - zúčastnilo se jedno družstvo (toto je první zmínka o účasti havlovických na turnaji v odbíjené)

- 29. května - okrskové cvičení v Libňatově (- přítomno 16 mužů, 6 žen, 1dorostenec, 10 žáků a 10 žákyň)

- 12. června - okrskový dětský den ve Lhotě (- 2 vedoucí, 7 rodičů, 14žáků a 12 žákyň)

- 16.- 17.června - výlet na kolech (- 2 muži)

- 19. června - župní slet v Polici nad Metují (- 14 mužů a 6 žen)

- 26. června - slet dorostu a sletová výstava v Praze (- 2 muži)

- 2. - 6. července - IX. Všesokolský slet v Praze (- 18 mužů a 8 žen, z nich cvičilo 14mužů a 5 žen)

- 18. září - okrskové lehkootletické závody v Úpici (- 5 mužů, kteří získali 4.místo v soutěži družstev)

- 17. září - oslavy 100. výročí narození Miroslava Tyrše (55)

Obě nejvýznamnější akce roku 1932 se spojily neboť, IX. Všesokolský slet se odehrál ve znamení oslav Tyršova narození. Vlastní sletové akce začaly již na podzim 1931, kdy na trasách podél hranic celé republiky, v délce 3 500 km, neslo poselství 38 946 běžců z 1589 jednot.

Slet byl tradičně rozplánován do několika dní v červnu a červenci. Po cvičení žactva a dorostu nadešly vrcholné dny 3.- 6. července, kdy vystoupili muži a ženy. Kromě samotného vystoupení, které neslo název " Tyršův sen ", se soutěžilo v různých sportovních odvětvích. Soutěže na nářadích, v atletice, v plavání, šermu, kanoistice a jiné sklízely potlesk několika tisíc diváků.

Na všech vystoupeních byl přítomen již tradičně i prezident T. G. Masaryk. Před jeho zraky se vystřídalo 188 000 cvičenců a hold mu vzdalo v průvodu 104 600 cvičenců. Na tribuny strahovského stadionu se vešlo až 200 000 diváků.

Také Československý rozhlas se řadu měsíců podílel na nácviu prostných a přinášel pravidelná zpravodajství z vystoupení i z průvodu.

V době sletu se v Praze konalo i mnoho společenských akcí. Vedle vystoupení celé řady umělců na koncertech, například České filharmonie, houslisty Kubelika a pěvců Národního divadla, se uskutečnil XVIII. kongres Mezinárodní tělocvičné federace (dnes gymnastické) tedy FIG.(56)

Všesokolský slet rok 1932 byl zároveň masovým vystoupením proti veškerým totalitním systémům v čele s fašismem a komunismem.

Dokončením oslav " Tyršova roku " byly Tyršovy národní hry pořádané ČOS a Československou atletickou amatérskou unií v září.

V den oslav, večer 17. září, se po celé republice rozeplály ohně. V Havlovicích místní nepolitické spolky a učitelský sbor uspořádaly lampiónový průvod k připravené hranici na Králově kopci. Zazpíváním hymny, vzpomínkou na Miroslava Tyrše a zapálením hranice důstojně oslavily jeho výročí narození.

Mimo tělovýchovné aktivity se v tomto roce v rámci Sokola velmi dařilo již zmiňovanému loutkovému divadlu. Byly sehrány celkem 4 představení.

Podle usnesení Výboru ČOS z 11. prosince 1932 měly všechny jednoty přizpůsobit své stanovy novému vzoru ČOS. Proto byla schválena i tato úprava v §1 pro název jednoty "Tělocvičná jednota Sokol v Havlovicích" se sídlem v Havlovicích, pošta Úpice. Stanovy se dále zmiňují o tom, že nově přijatí členové musí splnit šestiměsíční čekací dobu, musí absolvovat ideovou školu a složit sokolský slib.(57)

V roce 1933 vrcholila v ČSR hospodářská krize, což se částečně projevilo nejen na práci místní jednoty, ale i v celém okrsku a župě.

Na vedoucích místech v jednotě nedošlo k žádným změnám. Starostou byl zvolen V. Souček a místostarostou Š. Petráš. V důsledku veškerých problémů a omezení nebyl letošní program bohatý tolik jako v předešlých letech. Havlovičtí začali sezonu v březnu svou vlastní besídkou, které se začalo říkat akademie. Další zpráva o tělovýchovné činnosti ze dne 11. června 1933 hovoří o pořádání okrskového dne žactva. Akce se zúčastnilo 244 žáků a 420 žákyní (o účasti místních svěřenců se zvlášť nepíše). Další konkrétní podnik je ze dne 28. října, kdy pořádána druhá akademie.

Konkrétní zprávy o dalších významnějších tělovýchovných akcích v rámci okrsku nebo župy v tomto období scházejí. Zaznamenáno je druhé místo nižšího oddílu na župních závodech ve Dvoře Králové nad Labem. Poté je zapsána žádost družstva odbíjené, aby bylo sjednáváno více zápasů. Tak lze shrnout veškeré informace o cvičební aktivitě v roce 1933.

Viditelně se ovšem do centra zájmu dostává nově se tvořící Odbor loutkového i hraného divadla, což se projevuje především na tom, že bylo zakoupeno 19 nových loutek a sehráno více než 6 her. Divadelníci se soustředili na svou práci hlavně v zimě, kdy opadla účast na cvičeních a vytvořil se prostor pro nacvičování představení.

Na den 29. října byl svolán "náhlý sraz I. Okrsku" do Odolova. Za přítomnosti asi 1200 posluchačů, především z řad místních sokolů, vystoupili s proslovem k 25. výročí vzniku republiky starosta okrsku Piša a místostarosta Vlček. Havlovický Sokol zde byl zastoupen 29 muži, 4 ženami, 4 dorostenci a 4 dorostenkami. Podobných srazů bylo po celé republice více. Sešlo se na nich asi 250 000 občanů republiky.

V roce 1933 začala, pod vlivem převzetí moci nacistů v Německu, podporovat četná sudetoněmecká hnutí fašismus. Do čela těchto extrémních skupin byl zvolen učitel tělocviku Konrád Henlein. Tento ambiciózní muž vycházel z tradic německého turnerstva. Německé turnerské spolky se vyznačovaly především zájmem o tělovýchovu a tělesnou zdatnost v úzkém spojení s národními tradicemi. Jejich nacionalismus začal vrcholit právě v době Hitlerova nástupu do čela Německa s ambicemi vystavěnými na velikosti území.

Již při letním pohledu na obě hnutí - tedy Sokol a Turnerský svaz, lze vysledovat markantní rozdíly v přístupu náplně a cílů organizací. Jedná se především o ideovou stránku. Zatímco Sokol byl stále tou jednotou, která sdružovala lidi a tím utužoval i jejich vlastenecké citění, německé spolky podporovaly cvičením pocit nacionální síly, jež stála na prvním místě, a tělovýchova tak byla spíše krycím a sdružujícím manévrem.

Také proto bylo důležité tradici Sokola udržet navzdory hospodářským a politickým problémům i nízkým cvičebními aktivitám, jež byly jejich důsledkem. Z tohoto hlediska se důležité jeví aktivity další (především kulturní a národní), i jednotlivé schůze. Tím významnější se stávají zápolení, jež se podařilo uskutečnit.

V roce 1934 si havlovičtí sokolové připomínali 20. výročí vzniku samostatného sokolského Odboru. Přípravy na důstojné oslavy začaly již v zimě. Ve spolkových volbách na lednové valné hromadě získali hlasy členů Sokola oba předchozí činitelé - V. Souček a Š. Petráš.

Hlavním bodem oslav bylo " Pódiové vystoupení " dne 27. května 1934 na pronajatém pozemku za školou. Program cvičení měl následující průběh :

- muži se prezentovali na hrazdě ve skupinách a vystoupili v sestavě " Olympijská pětka "

- ženy předvedly prostná
- dorostenky secvičily " Velešovskou čtyřku "
- dorost se pochlubil prostnými, cvičením na kladině a na bradlech
- starší žákyně zatančily lidové tanečky
- mladší žákyně předvedly skladbu " Prázdniny "
- žáci vystoupili s různorodou skladbou " Horničci "

Přes vytrvalý déšť se oslavy velmi povedly.(58)

V srpnu se konalo místní veřejné vystoupení.

Tento rok se opět neobjevují konkrétní údaje o účasti místních sokolů na okrskových a župních akcích. Existuje pouze souhrnná zpráva od okrskového náčelníka, který chválil celoroční práci jednoty a připomněl, že je jednou z nejlepších jednot v okrsku. Dobře se o ní píše i na župě.

V místní jednotě se vytvořil vlastní lehkooatletický odbor.

Havlovičtí pořádali další tradiční podniky - únoru pravidelný ples, na jaře a na podzim besídky.

Loutkové divadlo sehrálo dokonce 13 představení, která shlédlo 932 diváků. Průměrná návštěva přes 70 lidí na jedno představení je na havlovické poměry velmi početná.

Jako zajímavost, která má souvislost se současností, je žádost župního vzdělavatele na všechny jednoty Podkrkonošské Jiráskovy župy, aby se na sokolských schůzích nekouřilo.

V létě tohoto roku oslabil řady sokolstva úmrtí dvou významných činitelů - bývalého náčelníka ČOS dr. Jindřicha Vanička a dlouholetého starostu Podkrkonošské Jiráskovy župy JUDr. Josefa Čížka.

Rok 1935 znamenal zase v havlovické jednotě všeobecný rozvoj. Pod vedením svých zkušených vedoucích, starosty Součka a místostarosty Petráše se podařilo získat několik pěkných úspěchů.

Rok byl významný pro celou župu, která si připomínala 50. výročí vzniku. V roce 1885 založilo 5 jednot - Česká Skalice, Dvůr Králové, Náchod, Úpice a Červený Kostelec Podkrkonošskou župu. Za 50 let své existence měla župa jen tři starosty (- p. Hanuše, p. Beneše a dr. Čížka), tři náčelníky (- p. Černýcha, p. Šronka a p. Měšťana). Na výroční valné hromadě byl starostou zvolen J.M. Vlček.(59)

Cvičební aktivita začala již v březnu. V rámci oslav 85. narozenin pana prezidenta T.G.Masaryka se konala v Úpici okrsková akademie a poté se pájily slavnostní ohně. V srpnu byl v souvislosti s tím odhalen ve spolupráci s ostatními spolky v obci (hasičský sbor, ochotnické divadlo " Tyl ") pomník prezidentu T. G. Masarykovi a občanům padlým v první světové válce.

Od února, kdy začala sezóna, se Havlovičtí svou účastí podíleli na těchto akcích :

- 3. února - župní lyžařské závody v Malých Svatoňovicích
- 5. května - župní sraz brannosti v Trutnově (z Havlovic přítomno 36 účastníků)
- 2. června - okrskové cvičení v Batňovicích (22 cvičenců)
- 16. června - župní obecné závody ve Dvoře Králové (střední oddíl získal 5. místo ve své soutěži a nižší oddíl 12. místo)
- 23. června - okrskové cvičení žactva v Horním Kostelci (45 účastníků)
- 30. června - župní slet v Dobrušce (27 účastníků)
- 20. října - okrskový sraz brannosti mužů a dorostenců (10 mužů a 5 dorostenců)

- 10. listopadu - přespolní běh v Malých Svatoňovicích
- 15. prosince - župní nářad'ový závod v Jaroměři (4 cvičenci)(60)

Podle konaných podniků lze vyvozovat, že cvičební aktivita byla poměrně velká.

Vrcholem roku 1935 bylo postavení sokolské plovárny na řece Úpě. V červnu byla podepsána nájemní smlouva na deset let, týkající se pozemku kolem plovárny. K 30. červnu již bylo možné ji zprovoznit. Na tuto zdánlivě mnoho významnou akci vzpomíná Josef Šetelík, jehož otec byl jedním z aktivních členů havlovické jednoty :

" Výstavba plovárny na řece Úpě byla jednou z nejvýznamnějších akcí v předválečném období havlovického Sokola. Byla to především jedna z mála plováren na trutnovském okrese. Výstavba začala v roce 1935 na pozemku blízko pily, asi jeden kilometr od centra obce. Přes řeku byl natažen lanový most. Na dno řečiště byla položena dřevěná podlaha, aby děti neslápaly v bahně. Na břehu byly vystavěny šatny zvlášť pro muže a ženy a dřevěný taneční parket, kde hrála k poslechu a k tanci hudba. Na břehu si bylo možné zapůjčit loďky.

Na plovárně měli členové Sokola služby, které vybíraly peníze za zapůjčení loďek a za šatny. U plovárny bylo vždy zajištěno občerstvení a v neděli se pořádaly soutěže pro děti i pro dospělé. Na výstavbě a provozu sokolové odpracovali tisíce brigádnických hodin bez nároků na odměnu. Tou jim byl dobrý pocit z dobře vykonané práce a peníze, které pomohly Sokolu.

Plovárna měla význam i v budoucnu. Na toto místo se soustředil sportovně kulturní život. Byla období, kdy se na plovárně sešlo až 2 000 lidí. Největší význam přinesla v období okupace za druhé světové války, když byla prakticky jedinou možnou zábavou širokého okolí. "(X1)

Z citace vyplývá, jak velký význam přinesla akce pro zdejší sokoly a nejen pro ně.

Podobně, tedy svépomocí, se ČOS podílela na hrazení účasti československých sportovců na Olympijských hrách v Berlíně v roce 1936. Konala se dobrovolná sbírka formou loterie na hrazení výdajů československé výpravy. Celková vybraná částka měla hodnotu 700 000 Kč.

Za zmínku stojí aktivita loutkového divadla, které odehrálo 12 představení za rok.

Na valné hromadě v lednu 1936 byla podpořena ve vedoucích funkcích stávající dvojice V. Souček a Š. Petráš.

Stav členstva se rok od roku k překvapení všech snižoval. K 1. lednu tohoto roku bylo zaregistrováno 41 mužů a 10 žen. Úbytek členstva, i když minimální, je možné hledat hlavně v sociálně nevyhovujících podmínkách rodin, kde muž ztratil práci. Členské příspěvky, které nebyly nízké citelně oslabovaly rodinné rozpočty.

Sokolové včetně mládežnické základny se zúčastnili tradičních akcí, které je možné shrnout do stručného výčtu :

- 26. dubna - okrskové nářad'ové závody v Malých Svatoňovicích (v nižších oddílech získali havlovičtí sokolové první a druhé místo)
- 17. května - župní obecné závody v Jaroměři (nižší oddíl - 6. místo, začátečnický - 7.místo)
- 7. června - okrskové cvičení v Žacléři (při závodech v prostných bylo získáno třetí místo)
- 14. června - župní slet ve Dvoře Králové nad Labem (přítomno 26 cvičenců)
- 21. června - okrskový den žactva ve Slatině nad Úpou (32 cvičenců a 2 vedoucí)
- 5. září - okrskové závody žáků v Malých Svatoňovicích
- 13. září - župní závody brannosti v Hronově
- 8. listopadu - župní přespolní běh v Malých Svatoňovicích
- 22. listopadu - okrskové závody ve volných se stavách na nářadí a prostných

v Malých Svatoňovicích (havlovičtí přeborníci obsadili prvních šest míst) (61)

Při tomto cvičebním vytižení byli někteří sokolové schopni absolvovat čtyři výlety po okolí, jeden na Slovensko a do Jugoslávie a dále připravit ples a dvě besídky.

Tato výjimečná sezóna jednou vynesla v celkovém hodnocení na první místo v okruhu, a tím i na přední místa v župě. Příprava cvičenců byla umocněna kvalitním vedením ze strany náčelníka Františka Kuldy, který navštěvoval cvičitelskou školu ČOS v Praze. Po absolvování výuky složil zkoušku župního cvičitele.

Stranou nežůstávalo loutkové divadlo, které tento rok odehrálo 8 představení.

Po celý rok 1936 se rovněž zdokonalovalo prostředí kolem plovárny.

Československá společnost prožívala těžké chvíle. V Německu, v Itálii a nyní i ve Španělsku propukal v plné míře fašismus. ČSR jako bezprostřední soused Německa a zároveň republika s početnou německou menšinou, musela tvrdě bránit své demokratické zřízení. Na její stranu se v plné míře postavila i apolitická ČOS. Svou nesmiřitelností s fašismem demonstrovala odmítnutím účasti na Olympijských hrách v Berlíně, které byly zneužity ve prospěch nacistického Německa, v jehož čele stál Adolf Hitler.

Československý olympijský výbor vyslal přesto 164 sportovců, ale jejich účast měla především diplomatický význam. Sportovci byli často ke startu přesvědčováni.

Tělovýchovná veřejnost vyjádřila svůj nesouhlas nejen odřeknutím účasti, ale uspořádáním Lidových her. Téměř 10000 cvičenců z různých tělovýchovných spolků, například ze Sokola, Orla a Dělnických tělocvičných jednot, soutěžilo mezi sebou. K těmto Lidovým hrám se přidali i cvičenci ze zahraničí. Své zástupce tu měla Francie, USA, Švédsko i němečtí antifašisté.

Za zmínku stojí, že podobná akce se měla konat i ve španělské Barceloně, ale vypuknutí fašistického puče pod vedením generála Franka den před začátkem her, zhatilo plány všech přítomných sportovců. Někteří z nich se následně zapojili do občanské války proti Frankovi. (62)

Beze změn ve vedení jednoty začal předšletový rok 1937. V tomto roce pokračovali havlovičtí sokolové v úspěšném cvičení a upevňovali nadšení v pochmurném období před začátkem války, která už v této době byla v očekávání.

Lyžařský odbor načal nový soutěžní rok již v lednu na župních lyžařských závodech v Malých Svatoňovicích. Ve II. třídě, tj. běh na 10 km, se František Martínek umístil na 3. místě a František Kulda na 10. místě.

Letních cvičení a závodů, kterých se havlovičtí sokolové účastnili bylo tradičně velké množství, proto je lze chronologicky seřadit :

- 4. dubna - okrskový přespolní běh v Havlovičích - muži na 4 km (J. Čepelka - 4. místo) a dorostenci na 2 km

- 18. dubna - branný sraz všech jednot po celé republice (havlovičtí se sešli v počtu 101 - ve všech věkových kategoriích)

- 23. května - okrskové závody v povinných sestavách na nářadí v Malých Svatoňovicích (v nižších oddílech havlovičtí získali první a druhé místo, v kategorii mladšího dorostu druhé místo)

- 6. června - okrskový den žactva ve Strážkovicích (přítomno - 36 cvičenců a 2 vedoucí)

- 13. června - župní slet žactva ve Velkém Poříčí (33 cvičenců)

- 20. června - okrskové cvičení v Poříčí u Trutnova (27 cvičenců)

- 27. června - župní slet ve Velkém Poříčí (27 cvičenců)

- 8. srpna - župní plavecké závody v Polici nad Metují (Jaroslav Skramušský obsadil ve skocích do vody 2. místo)

- 15. srpna - župní závody v klasickém pětiboji v Josefově (Jaroslav Čepelka obsadil 15. místo)
 - 29. srpna - okrskové závody v prostém tělocviku ve Rtni v Podkrkonoší (9 cvičenců a 2 soudci)
 - 28. října - rozestavný běh pořádaný ČOS (40 cvičenců)
 - 28. října - vlastní akademie v hostinci u Součků
 - 7. listopadu - župní přespolní běh v malých Svatoňovicích (4 dorostenci) (63)
- Většina dalších činností, jako například neustálá údržba plovárny a pořádání akcí na ní nebo aktivita loutkového divadla, probíhala průběžně po celý rok 1937.

Dne 14. září zemřel první prezident Československé republiky a jedna z nejvýznamnějších postav novodobé československé historie Tomáš Garrigue Masaryk. Téměř celá země si připomněla přinejmenším minutou ticha, jeho památku. K této vzpomínce se připojili i havlovičtí sokolové.

5. Období druhé republiky a protektorátu (1938-1945)

Havlovický Sokol prožíval úspěšné období, které bylo výsledkem dlouholeté obětavé práce nejen celé organizace, ale především jednotlivců. Všechna jejich jména není nutné uvádět, neboť nedělali svoji práci pro úspěch, ale z vlastního vnitřního přesvědčení a zájmu. Dnešní společnost se může poučit.

V posledních svobodných měsících roku 1938 vedla jednotu zkušená dvojice V.Souček a Š. Petráš. Bez ohledu na nepříznivou politickou situaci v celé Evropě pokračovala běžná činnost ČOS v tradičním stylu. Havlovičtí sokolové se i tento rok aktivně podíleli na cvičení a zúčastnili se několika tělovýchovných akcí, jako byly :

- 27. února - župní lyžařský zájezd na Rýchory (přítomni 2 členové)
- 25. května - župní závod ve Dvoře Králové nad Labem (2 družstva)
- 5. června - okrskové cvičení ve Lhotě (33 cvičenců)
- 19. června - župní slet ve Smiřicích (36 cvičenců, přítomen byl starosta " Americké obce Sokolské " Karel Prhal
- 27. června - 6. července - X. Všesokolský slet (16 mužů, 9 žen, 10 dorostenců, 8 dorostenek, 3 žáci a 2 žákyně) (64)

Samotnému sletu předcházely v únoru zimní sletové hry ve Vysokých Tatrách.

X. Všesokolský slet byl nejmasovějším vystoupením proti fašismu v předválečném období. Podle dochovaných záznamů se na strahovském stadionu vystříдалo téměř 348100 cvičenců, které odměnilo svým potleskem přes 2 300 000 diváků. Při čtyřech slavnostních průvodech prošlo Prahou necelých 205 800 sokolů. Sletové skladby, které byly motivované složitou mezinárodní situací, nesly souhrnný název " Budovat a bránit ".

Slet přijelo podpořit na 8 900 hostů z Anglie, Francie, Belgie, Finska, Ameriky, Holandska, Litvy, Bulharska, Rumunska a Jugoslávie. (65)

Havlovická jednotka nevyslala sice příliš početnou skupinu, ale díky svědectví paní Zdeňky Pišové, rozené Šetelíkové, v té době malého děvčete, můžeme " nasát " atmosféru sletu osobněji :

" Můj tatínek byl dlouholetým členem Sokola v Havlovicích. Když se blížil X.Všesokolský slet, blížila se i válka. On si toho byl velice dobře vědom, a tak mě i mému bratroví Pepíkovi řekl, že nás vezme s sebou, abychom měli trvalou vzpomínku na svobodnou zemi.

Na slet mohly pouze děti starší 13 let. Mně bylo v té době 11 let a bratřovi 9 let, proto se zmanipulovala naše data narození, abychom se také mohli zúčastnit.

Pamatuji si hlavně, že jsem měla na sobě nový selský кроj a že bylo všude mnoho lidí. Z těch lidí sřelo ohromné nadšení ze sletu, ale i jistá obava z budoucnosti. "(X2)

Sletem vyvrcholily veškeré akce místní jednoty.

O atmosféře v jednotě se podrobně zmiňuje její tehdejší čerstvý zapisovatel Jaroslav Pich. Jeho podání je asi nejvěrohodnější ukázkou dolehnutí velkých změn na členy místní jednoty :

" Uplynulý rok byl neobyčejně bohatý na změny v celé Evropě. Válka visela stále na nitce. Prvním důležitým okamžikem byl 13.3. - připojení Rakouska k Německu. Pak přišel pro nás důležitý 21. květen, kdy bleskovou mobilisací byli záložníci z Úpicka za 4 hodiny na hranicích v Krkonoších a celý nástup byl obdivován cizinou. Jednáno se Sudetoněmeckou stranou, zakázány schůze a průvody a přes slet byl jakýsi klid. Pak přerušila Sudetoněmecká strana jednání a v podvečer 1. výročí úmrtí prezidenta Osoboditele slibili jsme si v duchu všichni přítomní u jeho pomníku, že budeme se bránit do poslední kapky krve.

Nepřespali jsme však ani celou noc a již nás 15 z jednoty rukovalo. Šli jsme rádi a v přesvědčení, že byvše povoláni do Svatoňovic, nejlépe vlast i kraj svůj obhájíme a tak 14. září byli jsme již všichni v krytech, vybaveni dobrými zbraněmi na stráž, připraveni k obraně proti nepříteli. Neuplynulo ani 10 dní a již 23. září byla vyhlášena všeobecná mobilisace, při které opět s velikou chutí narukovalo dalších našich 10 členů.

Situace byla stále vážnější, až přišel 30. září, který nám přinesl ránu, jaké není nikdo z nás pamětníkem. Na nátlak Francie a Anglie, které odepřely pomoc, museli jsme po mnichovské poradě odstoupit Sudety Německu a část Slovenska a Podkarpatské Rusi Maďarsku, Těšínsko Polska.

Pocity, jaké se prožívaly tou dobou v krytech, nepochopí nikdo z těch, kteří zůstali doma. Dojemný byl též ústup vojska z německého území a některé útvary při procházení obcemi volaly : " Nemlaťte nás, my za to nemůžeme !"

Věříme však pevně, že přijde opět chvíle, kdy bude tato bolestná pro nás rána odčiněna a Sokol bude pracovat pro rozkvět Slovenska právě tak, jako v ostatních částech republiky. "(66)

K úplnému shrnutí roku 1938 je nutné poznamenat, že od září se nekonaly další sokolské akce, pouze silvestrovský večer slavili sokolové spolu. Cvičení byla navštěvována pravidelně, vliv na docházku měly obě mobilisace. Loutkové divadlo sehrálo tento rok 6 představení.

V létě tohoto roku panovalo nepříznivé počasí, proto plovárna nebyla tak často využívána. Navíc díky prudkým vodám, které vedly vodu z hor, došlo k jejímu menšímu poškození.

Jestliže rok 1938 byl velmi nepříznivým pro Rakousko a Československo, byl rok 1939 pohromou pro celou Evropu. Vytvoření Slovenského státu a následná okupace českých zemí německou armádou ovlivnilo další činnost všech spolků v zemi.

V tomto postavení se většina jednot, včetně havlovické, snažila soustředit na vnitřní práci v jednotě a uchovat tradiční podniky v rámci župy a okrsků.

Havlovická jednotka se pod vedením svých dlouholetých vedoucích V. Součka a Š.Petráše účastnila několika akcí, a to :

- 8. ledna - okrskové lyžařské závody v Malých Svatoňovicích (nejlépe doběhl Fr.Martínek - 2. místo v běhu na 12 km)
- 15. ledna - župní lyžařské závody v Malých Svatoňovicích (Fr. Martínek - 2. místo)
- 4. června - okrskové závody v Červeném Kostelci (družstva mužů obsadila

- v šestiboji 1. a 3. místo, dorostenec B. Holý ve čtyřboji 1. místo)
- 11. června - okrskové cvičení v Červeném Kostelci (30 cvičenců)
- 25. června - župní obecný závod v Jaroměři (družstvo mužů získalo 7. místo)
- 25. června - župní dorostenecké závody v České Skalici (družstva dorostenců obsadila 1. a 4. místo)
- 29. června - okrskový závod žáků ve Rtyni v Podkrkonoší (družstvo obsadilo 1. místo)
- 2. července - župní slet v Novém Hrádku (31 cvičenců)
- 9. července - okrskový den žactva v Úpici (36 cvičenců a 2 vedoucí)
- 30. července - okrskové závody v plavání v Málých Svatoňovicích
- 6. srpna - župní závody v Červeném Kostelci (Fr. Kulda vplavání obsadil 4. místo, štafeta - 4. místo, ve skocích do vody - Jar. Skramušský - 1. místo a Al. Martinek 3. místo)

Účast na regionálních akcích byla poměrně slušná a výsledky velmi dobré. Ovšem na pravidelná cvičení se docházka snížila a také se cvičilo jen deset měsíců.

Ke kompletnímu výřtu akcí zbývá pouze dodat, že loutkové divadlo sehrálo 11 představení a že plovárna tento rok mohla být díky příznivému počasí plně využívána.

Důležité je poznamenat, že " Mnichovská dohoda " přinesla v řadách místního obyvatelstva větší zklamání, než následná rozdělení a okupace země nebo vypuknutí války. Pro občany byl " Mnichov " praktickým začátkem války.

Podle záznamů byla věková struktura havlovické jednoty poměrně rozmanitá (67):

- pravidelné členstvo - od 18 do 22 let - 5 (1 žena)
- od 23 do 32 let - 16 (3 ženy)
- od 33 do 51 let - 28 (3 ženy)
- od 52 do 61 let - 1
- starších 62 let - 2
- celkem - 52

V období " první republiky " v Havlovicích pracovalo vedle Sokola i několik dalších organizací. Již od roku 1884 působil Vzdělávací ochotnický spolek " Tyl ", který v roce 1929 sdružoval 104 členů. Jeho předsedou byl Štěpán Petráš (mimo jiné i místostarosta Sokola). Od roku 1885 existoval také Sbor dobrovolných hasičů, ve kterém se scházelo 130 členů. Předsedou hasičů byl Václav Souček (zároveň starosta Sokola). Podle uvedených záznamů je jasné, že mezi těmito třemi spolky docházelo k časté spolupráci a zároveň krytí členstva.

Mimo osvětových spolků v Havlovicích vyvíjely aktivitu čtyři politické strany - Československá strana národně socialistická, Československá strana lidová, Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu a Komunistická strana Československa (podle zápisů z roku 1929).(68)

V tomto roce proběhly volby ve vedení ČOS. Do čela byl zvolen Josef Truhlář z Poděbrad a náčelníkem dr. Augustin Pechlát.

V letech 1938 až 1945 zaznamenala tělovýchovná jednota řadu organizačních změn. Tělovýchovné hnutí se muselo podřídit nejprve příslušným komisím Národního souručenství a v roce 1941 Kuratoriu pro výchovu v Čechách a na Moravě, které mělo monopolní právo na výchovu mládeže od 10 do 18 let. ČOS vydala v září 1939 výzvu ke všem jednotám a celému sokolstvu, aby se nenechali vyprovokovat k neuváženým činům, které by mohly ohrozit osud českého národa.

Rok 1940 byl posledním obdobím, kdy mohly alespoň v okleštěné podobě proběhnout některé akce. Vedení havlovické jednoty se po mnoha letech zřekl Václav Souček. Za svou obětavou službu Sokolu byl oceněn udělením titulu " čestného starosty ".

V prosinci 1939 bylo na základě nařízení prezidenta zemského úřadu v Praze zakázáno spolkům užívat názvů, které by připomínaly bývalou republiku. Proto bylo nutné do 31. ledna 1940 provést příslušné změny stanov, které byly schváleny policejním úřadem v Náchodě. Památky upomínající republiku bylo nutné odstranit do 1. července 1940. (69)

Činnost jednoty byla postupně omezována, například výborová schůze nesměl být konána více jak čtyřikrát za rok (dříve každý měsíc). Veřejná vystoupení, jako okrskový den žactva, okrskový slet nebo župní slet, byla taktéž zakázána. Bylo povoleno pouze cvičit v tělocvičně nebo na letním cvičišti. Ze závodů bylo možné se účastnit jen některých, například :

- 7. ledna - okrskový lyžařský závod v Malých Svatoňovicích - 21. ledna - župní lyžařské závody v Malých Svatoňovicích - 4. února - dorostenecké lyžařské závody ČOS v Malých Svatoňovicích
- 25. února - žakovské lyžařské závody I. okrsku v Červeném Kostelci (70)

Mimo lyžařských závodů se uskutečňovalo utkání mezi jednotlivými jednotami. Havlovičtí jezdili na závody ve volných sestavách do Červeného Kostelce, Lhoty, Malých Svatoňovic a do všech koutů okrsku.

Jedním z talentovaných dorostenců v jednotě byl i Ladislav Hruška, kterému bylo v roce 1940 šestnáct let. Na vlastní tělocvičnou přípravu vzpomíná po tolika letech takto :

" Do Sokola jsem začal chodit v roce 1931, když mi bylo 5 let. Chodili jsme cvičit minimálně jedenkrát týdně buď do tělocvičny nebo na hřiště za školou, kde byla napevno přidělaná hrazda. Havlovická jednotka byla na svém okolí výjimečná, což bylo znát, když jsme přišli do Úpice do měšťanky. Svou obratností většina havlovických dětí převyšovala ostatní. Na této pověsti měli zásluhu naši starší bratři, kteří obětavě nás vedli a učili.

Od svých jedenácti let jsem jako žák a později jako dorostenec reprezentoval naši jednotu. Mým asi největším úspěchem bylo 1. místo na župních závodech ve čtyřboji v Jaroměři, kde jsme spolu s Jiřím Plíškem získali 100 bodů z maximálně 100 dosažitelných. V roce 1941 jsem odešel do učení v Úpici, v době kdy, byl Sokol zrušen." (X3)

Tento rok oslabil Podkrkonošskou župu zpráva o úmrtí župního starosty J.M. Vlčka a úmrtí okrskového starosty V. Šandery.

Poslední zápis v jednatelské knize je datován dne 10. dubna 1941. (71) Důvodem, proč se již Sokol nesešel, byl dekret vydaný K.H. Frankem, který zastavil veškerou činnost jednot a nařídil obcím zajistit jejich majetek.

Nejtěžším dnem byl 8. říjen 1941, kdy došlo k rozpuštění ČOS. Záhy nastalo zabrání veškerého majetku, masové zatýkáni představitelů ústředí, žup a jednot. V noci ze 7. na 8. října bylo zatčeno přes 800 sokolských funkcionářů. Podobný osud postihl Junáka, Orla a DTJ. Zůstaly pouze sportovní kluby a hasičské spolky.

Nástupem Reinharda Heydricha na místo zastupujícího říšského protektora na podzim roku 1941 došlo k velkému pronásledování odbojového hnutí. 28. května 1942, den po atentátu na Heydricha, vytvořil Emanuel Moravec, ministr školství a národní osvěty, Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě. Podstatou činnosti Kuratoria byla tzv. povinná služba, která se měla provádět každý týden. I když obsahovala tělovýchovnou část (rozcvičení, pořadová a jiné činnosti), největší pozornost měla být věnována tzv. duchovní výchově (35 minut v každé povinné službě). Protektorátní vedení nutilo pracovat v Kuratoriu učitele a cvičitele rozpuštěných organizací, hlavně Sokola. Někteří tuto práci odmítali a zejména tzv. duchovní výchova téměř nikdy nezačala. (72)

Sokol soustřeďoval poměrně silné odbojové hnutí. Těžištěm sokolské odbojové činnosti byla léta 1939 až 1942. Odboj byl zpočátku řízen Komisí pro styk se župami,

kteřá se stala základem Sokolské revoluční rady (SRR), vedené náčelníkem ČOS dr. Augustinem Pechlátěm. V letním období 1939 byla navázána spolupráce s odbojovou skupinou bývalých důstojníků armády Obrana národa a později i s Petičním výborem Věrní zůstaneme. Obdobná spolupráce byla prováděna i v některých sokolských župách. Sokolský odboj úzce spolupracoval i s centrálním orgánem nekomunistického odboje, s Ústředním výborem odboje domácího (ÚVOD).(73)

Po zatčení dr. Aug. Pechláta v červenci 1941 stává se střediskem sokolského odboje organizace Jindra, která se nepřímo podílela na atentátu na R. Heydricha.

I Podkrkonošská župa měla citelné ztráty. Příkladem může být, že z 11 okrskových starostů 9 zemřelo, nebo bylo umučeno.(74)

Na toto období vzpomíná Josef Šetelík takto :

" Po rozpuštění Sokola vznikla jakási náhražka - Kuratorium. Vzniklo i v Havlovicích, protože touha cvičit byla silná. V té době nebylo jiných možností zábavy a žít se muselo stále. Všichni čekali na konec války. "(X4)

6. P o v á l e č n é o b d o b í (1 9 4 5 - 1 9 4 7)

V květnu 1945 přinesla spojenecká vojska, v nichž dominantní postavení měly armády SSSR, USA, Velké Británie a Francie, celé Evropě klid zbraní. Exilová vláda se vrátila do země, o jejíž budoucnosti bylo rozhodnuto už na jednání představitelů SSSR, USA a Velké Británie na Jaltské konferenci v únoru 1945.

Československá republika spadala do tzv. východní zóny, neboli sféry vlivu SSSR. Tento fakt se odrazil na dalším politickém dění v zemi. Sovětský svaz prostřednictvím Komunistické strany Československa začal uplatňovat své zájmy v nově se uspořádávající republice.

Změny byly obsaženy již v Košickém vládním programu, jehož některé body měly za úkol odstranit roztržičnost společenského života, tudíž i tělesné výchovy.

V letech 1945 až 1948 převládal v československé tělovýchově systém jednotlivých na sobě nezávislých tělovýchovných a sportovních organizací a spolků, které zastřešoval Československý všesportovní výbor. Tento model se udržel z předválečného období.

Československý všesportovní výbor byl brzy v létě 1945 nahrazen Ústředním národním tělovýchovným výborem. Dne 16. září 1946 byl vytvořen Československý tělovýchovný svaz. Tento systém přetrval do roku 1948.(75)

Tělovýchova se stala předmětem zájmu politických stran. Uvnitř Národní fronty se odehrávaly spory o organizaci tělovýchovy a vlivu v ní. Sokol byl nejmasovějším spolkem, neboť čítal téměř milion členů. Nejpočetnější zastoupení v jednotách měli z politických stran - národní socialisté.

Komunisté měli obavu, že masové spolky podobné Sokolu by mohly znepřijemňovat jejich plány s republikou. Z těchto důvodů se snažili podchytil tyto organizace centrálním orgánem. Úkol měl plnit Český tělovýchovný svaz, ale spolky si prozatím zachovávaly vlastní suverenitu.

KSČ měla před válkou oporu ve Federaci proletářské tělovýchovy (FPT). Po skončení války FPT již neobnovila svou činnost. Komunisté doporučili infiltrovat bývalé členy do řad Sokola dokonce výnosem, který byl vydán dne 21. května 1947.

Sokolské jednoty se po skončení války soustředily na obnovu vlastní činnosti a zajištění svého majetku ve stavu před rokem 1941. Sokolští funkcionáři byli většinou činní i v obecních národních výborech. Zájemem všech občanů bylo vypořádání se

s kolaboranty a rozkvět vlastní obce.

V Havlovicích se sešla sokolská valná hromada prvně až 14. července 1945. Do jednoty se přihlásilo 52 mužů a 7 žen. Zvolili starostu Bohuslava Holého, místostarostu Františka Kuldu a náčelníka Bohuslava Krále.(76)

Problémy s navrácením majetku nebyly nikterak zdoluhavé. Většina nářadí, loutkové divadlo a jiný potřebný materiál byly ve vlastnictví obce nebo soukromých osob. Nad jejich správou bděl po celou dobu války Václav Souček. V létě se pracovalo na rekonstrukci plovárny, neboť za války velmi utrpěla.

Podle zápisu Jaroslava Picha byly uveřejněny ztráty Výboru ČOS :

" Časopis Práce uveřejnil, že ve 43 sokolských župách bylo popraveno nebo umučeno 30 starostů, 27 náčelníků, 1 náčelnice a 27 vzdělavatelů. Výbor ČOS ztratil 45 členů." (77)

V létě se uskutečnila v jednotách ČOS akce na pomoc válekou poškozených sokolů. Do této sbírky havlovičtí přispěli částkou 2 410 Kč.

V druhé polovině roku 1945 se začíná cvičit. K těmto účelům se podařilo trvale získat od obce bezplatně pozemek za školou. Docházka nebylo příliš velká, pouze dorostenci vynikali svou aktivitou.

Od léta také obnovil svou činnost loutkařský odbor pod vedením pana Kulhánka. Za pouhých 6 měsíců se odehrál 7 představení.

V prosinci se konala první poválečná besídka a sokolský ples, při kterém proběhla dobrovolná sbírka na stravování dětí v místní škole. Hodnota výtěžku činila 138,20 Kč.

Jednalo se též o zavedení členských příspěvků. Ty byly prvně rozšířeny na všechny věkové kategorie - členské - 36 Kč, dorostenci - 18 Kč a žactvo - 12 Kč.

Lednová valná hromada v roce 1946 potvrdila ve funkci starosty Bohuslava Holého, jeho zástupcem byl Josef Kocián.

ČOS oficiálně obnovila svoji činnost až od 1. ledna 1946. Starostou byl zvolen JUDr. A. Hřebík, náčelníkem MUDr. M. Kavalír a náčelníci M. Provazníkov.

V roce 1946 došlo ke změně v názvu I. okrsku. Okrsková valná hromada odsouhlasila nové pojmenování - Schejbalův I. okrsek. Událo se tak na základě uznání velkých zásluh pana učitele Schejbalu o rozvoj Sokola v Malých Svatoňovicích, v okrsku a v župě. Pan Schejbal byl zavražděn nacisty v koncentračním táboře za svůj podíl při ukrývání odbojové skupiny a vysílačky Libuše.

Na práci v jednotě se projevilo téměř 5 let nečinnosti. Navázání na velké závody a slety před válkou bylo obtížné. Problémem byl odchod aktivních vůdců, generační výměna nebo politická a hospodářská situace.

O poválečné změny se nesnažili jenom komunisté, ale i sama ČOS. První byla již naznačena - členské příspěvky. Podobná změna byla i v součtu členstva. Před válkou sokolové považovali za člena pouze muže či ženu starší 18 let. Podle dobových záznamů z roku 1946 jsou do členstva zahrnuty všechny věkové kategorie. Pro havlovický Sokol tomu bylo takto - 50 mužů, 18 žen, 13 dorostenců, 16 dorostenek, 28 žáků a 28 žákyň - celkem 153 členů.(78)

Sokolové se zapojili do obrodných vládních programů, v počátcích Košického a po volbách v roce 1946 vládní Dvouletky. Levicové tendence, snaha o pomoc válekou zničenému státu a pevná víra v kult osobnosti prezidenta Osvoboditele T. G. Masaryka a jeho nástupce dr. Edvarda Beneše - to vše podněcovalo k větší práci a nadšení.

V obci existovaly i jiné spolky osvětového typu. Proto došlo k dohodám se Svazem československé mládeže a Junákem, aby se spolkové programy navzájem nerušily a netříštily se tak síly.

Snaha o vnitřní konsolidaci jednoty přetrvávala i v tomto roce. Cvičení se odehrávalo většinou na místní nebo okrskové úrovni. Lze do doložit účasti na sokolských akcích :

- 14. dubna - sokolská akademie v Havlovicích
- 16. června - výlet do Krkonoš
- 23. června - dětský den na Červené Hoře
- 14. července okrskové cvičení v Havlovicích
- 21. července - výlet a Adršpachu
- 1. září - besídka v Libňatově
- 15. prosince besídka v Havlovicích

Na dokončování cvičiště za školou bylo odpracováno více než 1 200 brigádnických hodin.

Rok 1947 je možné považovat za tradiční sokolský, neboť se tělovýchova rozběhla v plné míře na všech oblastních úrovních. Hlavní motivací k činnosti byl XI. Vsesokolský slet plánovaný na rok 1948.

V čele Schejbalova I. okrsku byl opět pan K. Těmín. Ani v havlovické jednotě nedošlo ke změnám ve vedení.

Pod vlivem sletových příprav se zvýšila i účast na cvičeních. K tomuto roku schází přesné datumové zařazení jednotlivých sokolských podniků, proto je nutné se omezit na orientační údaje :

- únor - župní lyžařský závod (1 muž)
- březen - dorostenecký závod ČOS (1 muž)
- červen - okrskový slet v Olešnici (27 cvičenců)
- červen - dětský den ve Rtyni v Podkrkonoší (12 cvičenců a 2 vedoucí)
- července - župní slet v Trutnově (26 cvičenců)
- srpen - obecné závody ve volných sestavách v Jaroměři (5 mužů)
- září - besídka v Havlovicích (35 cvičenců)
- 27. října - štafetový běh k XI. Vsesokolskému sletu (15 běžců)

Přípravy na podniky se odehrávaly tradičně na hřišti za školou a při nepřízní počasí v tělocvičně.(79)

Lyžařský odbor sdružoval nejen běžce, sjezdaře a slalomáře, ale i skokany. Proto lyžařský odbor požádal vedení úpické Sparty o možnost využívání jejich skokanského můstku.

Loutkový odbor pod vedením J. Matýsky sehrál 7 představení, především pro děti. Na uvedení her se podílelo 34 lidí.

Ve dnech 25. - 28. října se konal VIII. valný sjezd

ČOS. Na tomto setkání se začaly projevovat levicové tlaky. Starosta ČOS dr. Hřebík a jeho spolupracovníci v této době ještě " ustáli " útok prokomunisticky orientovaných členů Sokola. Sjezd opět nasměroval ČOS do masarykovské a benešovské linie. Zároveň vyjádřil nechuť podvolit se centrálnímu orgánu Československému tělesnému svazu, byť jeho předsedou byl starosta ČOS dr. Hřebík. Levicové tendence vyvolali většinou komunisté, kteří mohli od tohoto roku do Sokola vstoupit.

Podle dobových zpráv bylo v Sokole koncem roku 1947 zaregistrováno téměř milion členů, kteří pracovali v 52 župách a 3 400 jednotách.(80)

7. Havlovický Sokol v roce 1948 a následné změny v ČOS a československé tělovýchově do roku 1952

Rok 1948 byl tragickým obdobím. Pro sokolské hnutí nejtragičtějším v jeho celé historii. Na tento osud měla rozhodující vliv politická situace v republice a vlastně

i v celém světě. Pro pochopení dalšího dění v sokolském hnutí je nutné uvést stručný souhrn historických událostí.

Vybudování " Železné opony " urychlilo nástup komunismu ve východní Evropě a vyvolala " Studenou válku " mezi SSSR a USA a jejich partnery.

V ČSR se ve volbách v roce 1946 stala nejsilnější politickou stranou KSČ, která měla navíc podporu dceřiné Komunistické strany na Slovensku (KSS). Předsedou vlády se stal Klement Gottwald, který od počátku hájil centrálně řízenou tělovýchovu.

Komunisté, ve snaze mít vše pod vlastní kontrolou, praktikovali metodu infiltrování do všech spolků a stran. Těchto skupin bylo využíváno v prosazování komunistických zájmů. Závěrečným tahem mělo být vystoupení komunistů se svými " pátými kolonami " a získat rozhodující postavení v zemi.

Posledním bodem se stal únor 1948. Komunisté obratně vyprovokovali demisi 12 ministrů demokratických stran. Poté na základě velkých lidových shromáždění podlehl i prezident Beneš, poslední záruka demokracie, když podepsal nové sestavení vlády.

Květnové volby, demise prezidenta Beneše a vydání nové ústavy završily příchod nového totalitního systému, který měl otřesné následky pro velkou část obyvatel země.

Havlovická jednota nijak nezasáhla do politického dění. Podobně jako tomu bylo při okupaci Čech a Moravy za druhé světové války, tak i nyní pasivně přihlížela, jako většina národa, k politickým změnám.

Právě na tento rok byl naplánován XI. Všesokolský slet v Praze, jemuž bylo přizpůsobeno veškeré dění v jednotě. V záznamech chybí přesné údaje o účastech na regionálních závodech a sletech, ovšem původní význam informací zůstává nezměněn.

Havlovičtí sokolové se tento rok zúčastnili minimálně akcí, a to :

- únor - zimní sletové hry v Tatrách (2 muži)
- březen - slavnostní besídka v Havlovicích
- březen - župní závody v Jaroměři
- březen - okrskové župní závody ve Rtyni v Podkrkonoší
- červen - župní slet v Josefově
- červenec - XI. Všesokolský slet v Praze (přihlášeno 91 cvičenců)

Podle kronikářských zápisů byl slet vyvrcholením celé tělocvičné sezóny. Z těchto textů nelze přímo vyčíst náladu jaká v jednotě panovala. Lze se pouze dozvědět o " Očistné akci v Sokole ", která měla za úkol potrestat členy, kteří " podněcovali reakci v boji proti lidu ".(81)

Další zmínou je, že Okresní národní výbor měl povolovat práci loutkovému odboru. Bez jeho svolení by nemohl sehrát jediné představení.

Ovšem největším zásahem do vnitřního chodu jednoty je zákaz konání tradiční lednové valné hromady. Tím se znemožnila pravidelná volba nového vedení spolku.(82)

Dění v havlovické jednotě bylo pouze odrazem situace, která panovala ve vedení ČOS. V době únorové krize byl, na základě výzvy KSČ, vytvořen akční výbor i v Sokole, který měl rozhodovací právo místo volených orgánů. Za vyhlacených událostí byli odvoláni ze svých funkcí starosta Hřebek a náčelník Kavalír. Na jejich místa byli povoláni vůči komunistům loajálnější členové výboru J. Truhlář a E. Penninger. Jiný člen předsednictva ČOS dr. Bláha, člen KSČ, usiloval o sesazení náčelnice Provazníkové, ale nepodařilo se mu to.(83)

Změny ve vedení ČOS se nepřímo projevy i na průběhu dalšího začleňování Sokola pod státní kontrolu KSČ. Část vedení sice bylo nakloněno komunistické centrální organizaci tělovýchovy, ale milion Sokolů byla ohromná masa, která se nedala během

krátké chvíle zmanipulovat. K dohledu nad sokolským hnutím měla sloužit sokolská komise, která byla vytvořena při Národní frontě ministrem Čepičkou.

Všesokolskému sletu předcházely zimní sletové hry členstva v Tatrách a dorostu v Rokytnici nad Jizerou. Probíhaly v únoru, zrovna v době, kdy se v Praze odehrávaly převratné změny.

Pro mnohé cvičence měl XI. Všesokolský slet označení jako poslední, neboť z politické situace se dalo odvodit co posléze nastane.

Strahovská vystoupení zahájilo 10. června žactvo, za dva týdny pokračoval dorost a hlavní oslavy vyvrcholily ve dnech 3. až 6. července vystoupením mužů a žen.

Muži vystoupili se skladbou Věrní zůstaneme, která měla vyjadřovat poutu padlým sokolům. Ženy sklídily ohromný potlesk za skladbu Harmonie pohybu. Na stadioně se vystřídala během sletu zatím největší počet cvičenců v celé historii Sokola. Celkový počet kolem 600 000 lidí na stadioně a 163 000 v průvodech je výsledkem davového nadšení, které nemělo v historii tělovýchovy obdoby. (84)

O tomto sletu nebylo mnoho napsáno. Měl sice vyjit tradiční památník k XI. Všesokolskému sletu, ale komunisté jej "kvůli nedostatku papíru", odmítli nechat vytisknout. Existuje jen několik publikací vydaných buď v exilu nebo po roce 1989.

Od sletu uběhlo 50 let, což není tak dávná historie. Většina jednot má několik pamětníků, kteří se přímo těchto euforických dní účastnili. Z tehdejší havlovické výpravy jich žije několik.

Na svůj nevšední zážitek zavzpomínal Josef Šetelík :

"Ve svých 18 letech jsem se zúčastnil XI. Všesokolského sletu. Tehdy jsem cvičil v kategorii mladších mužů.

Největším mým zážitkem byl průvod, který se konal pravidelně před hlavními dny. V průvodu se skandovala různá oslavná hesla. Některá se přímo dotýkala politických změn ve státě. Reagovalo se na nedávnou změnu, kdy byl v prezidentském úřadě vystřídán dr. Beneš Gottwaldem. Padaly hesla typu :

"Bez Beneše, Masaryka, není žádná republika."

"Soudruzi a soudružky, dostanete do držky!"

"Milujeme českou zem, vymetem ji Gottwaldem!"

Slavnostní průvod procházel Prahou, ale jeho hlavním cílem bylo Staroměstské náměstí, kde na tribuně čekali vládní představitelé v čele s prezidentem. Průvod při příchodu na náměstí skandoval: "Ať žije Beneš!" a v momentě, kdy míjel hlavní tribunu zcela ztlchl a pohled sokolů směřoval na opačnou stranu. Pak skandování pokračovalo dál.

V řadách sokolského průvodu i obecnstva byli nastrčení tajní agenti, kteří bedlivě sledovali každé chování lidí v davu. Proto, když jsme se vrátili z Prahy, na nádraží v Malých Svatoňovicích už čekali někteří aktivní komunisté a odváděli si hlavní představitele k pohovorům na Národní výbory a stanice SNB.

Havlovická jednota vyvázla z tohoto zátahu dobře. V průvodu jsme se omylem zapletli do řad Ostravské župy, takže o nás neměl nikdo zájem. Pouze vedení jednoty bylo pokáráno na Národním výboře. Sokolové, kteří byli na základě očistných akcí vyloučeni z jednot čekalo těžké období. Buď přišli o zaměstnání nebo byli zatčeni a odsouzeni. "(X5)

Na XI. Všesokolský slet si velmi dobře pamatuje i Zdeňka Pišová, rozená Šeteliková :

"Všesokolského sletu jsem se nemohla zúčastnit jako cvičenkyně, protože jsem byla těhotná. Na sletu cvičil můj otec i bratr. Sokolský průvod jsem sledovala se svým mužem a otcem z chodníku. Mezi diváky byli i nastrčení tajní agenti, kteří sledovali chování lidí. Zpočátku byl až neuvěřitelný klid a ticho, protože bylo sokolům zakázáno křičet. Můj otec, který se účastnil již čtvrtého sletu, říkal, že takový smutek ještě nezažil. Teprve když

procházel kolínský Sokol, který nesl americkou vlajku, nálada se počala uvolňovat a lidi se začali bavit.

Po čase jsme se přesunuli na Staroměstské náměstí, kde stála velká tribuna a kde čekali čelní představitelé státu na vzdání holdu sokolstvu. Průvod udělal něco, s čím nikdo mimo něj nepočítal. V době procházení pod tribunou celý dav přestal skandovat a otočil se směrem od tribuny.

Poté jsme šli k autobusům, které odvážely zájemce na prohlídku do Lán. Stály tam ženy, které doslova brečely, protože jim bylo zakázáno skandovat hesla a křičet v průvodě.

Pamatuji si ještě na vyprávění mého otce, který říkal, že před nástupem mužů na svou skladbu proběhla mezi muži zpráva, že starší muži nenastoupí a nebudou cvičit pokud nebude přivezen bratr Beneš. Pak prý z obavy před perzekucemi se od toho plánu upustilo."(X6)

Vzpomínky obou svědků hovoří o náladě mezi sokolstvem. Období, které následovalo nebylo lehké pro žádného občana ČSR, natož člověka, který se protivil komunistické diktatuře.

Sokolové se pokusili ještě jednou vyjádřit svůj odpor proti režimu. Začátkem září zemřel dr. Edvard Beneš. Sokolové usilovali o zorganizování pohřbu svého bratra. Téměř 50 000 členů jednot se sjelo do Prahy, kde se zúčastnili smutečního průvodu. Odchodem osobností, která byla pro sokolstvo ztělesněním demokratických prvorepublikových idejí, skončil odpor proti nové vládě.(85)

Záhy po sletu nastaly tzv. očistné akce v Sokole. Jejich účinnost se vystupňovala krátce po pohřbu dr. Beneše.

V " očistných akcích " bylo z jednot vyloučeno přes 11 tisíc lidí, kteří se nevyhnuli perzekucím režimu. Pro ostatní sokoly byly změny taktéž osobní tragédií. Sokolský svět se všem zhroutil a bylo třeba hledat nové východisko v životě. Zůstala v nich víra, že přijde brzy konec všem nazákonostem, jako tomu bylo v době obou válek.

KSČ se snažila vytlačit Sokol z obcí a přesunout jej do závodů. Pod heslem " Sokol patří pracujícím " vyzvala k vytváření závodních sokolských jednot. Posléze následovalo vytváření Sokola ve školách a v armádě.

Na základě zásahů státu do sokolských jednot byla na podzim ukončena tradiční činnost Československé obce Sokolské. Se zánikem jejího původního poslání byl rozpuštěn i Svaz Slovanského sokolstva.

Centralizační snahy komunistů vyvrcholily schválením Zákona o státní péči o tělesnou výchovu a sport (14.července 1949). Byl zřízen Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport jako představitel péče o tělesnou výchovu a sport. Zákon si upravil sokolské symboly podle své potřeby. Například byla zavedena soutěž o Tyršův odznak zdatnosti, bylo možné výborným pracovníkům propůjčovat tituly - Zasloužilý pracovník v tělesné výchově a sportu, Mistr sportu a Zasloužilý mistr sportu. Státní výbor rozdělil tělovýchovu do 6 skupin, které měly spravovat jednotlivé orgány. Proto (86) :

- Ústřední rada odborů sdružovala tělovýchovu členů ROH
- Ministerstvo školství, věd a umění zajišťovalo školní a mimoškolní výchovu mládeže
- Ministerstvo pracovních sil se zabývalo tělovýchovou a sportem učňů a zaměstnanců závodů
- Sokol měl organizovat dobrovolnou tělesnou výchovu na vesnicích a v menších městech
- Ministerstvo Národní obrany obstarávalo tělovýchovu složkám armády Ministerstvo národní bezpečnosti zajišťovalo tělovýchovu příslušníkům SNB a Pohraniční stráže

Stát podporoval všeobecný rozmach tělovýchovy a sportu, ale od svých sportovců požadoval poslušnost a oddanost KSČ. Většina lidí sportovala kvůli osobní radosti z pohybu, ale veškerá tato opatření jim aktivitu znechucovala.

Posledním momentem, který téměř zlikvidoval Sokol, bylo usnesení strany a vlády o opatřeních k rozvoji tělesné výchovy a sportu z 10. listopadu a 2. prosince 1952. Hlavním cílem těchto opatření, které vycházelo ze sovětského modelu tělovýchovy, dosáhnout dalšího prohloubení dosavadní státní péče o tělesnou výchovu. Přímě se v dokumentu píše:

" Ukazuje se, že Sokol sám nestačí již dnes plně obsáhnout a úspěšně vést široké masy cvičenců a sportovců a že je v současné době příliš úzkou organizační základnou pro tělovýchovné hnutí, které se mohutně rozvíjí ve všech úsecích našeho nového života ".(87)

Tento zákon o organizaci tělesné výchovy na principu státního zřízení měl za následek zrušení Československé obce sokolské. Název Sokol byl ponechán pouze jako Tělovýchovná sportovní organizace Sokol, která byla pověřena řízením sokolských jednot na vesnicích. V roce 1953 byl název změněn na Dobrovolnou sportovní organizaci Sokol.

Je nutné poznamenat, že KSČ sice zlikvidovala ČOS, ale navázala na základy, které postavili sokolové svou nezištnou prací. Sportovní úspěchy po roce 1949 nebyly úspěchy jen komunistické tělovýchovy, ale především všech tělovýchovných spolků, které do tohoto roku pracovaly.

8. Havlovický Sokol v " nové době "

Havlovická jednota byla donucena, stejně jako ostatní, podvolit se nové státní správě a jejím orgánům. Jak již bylo zmíněno, perzekuce, které vyplývaly z " očištných akcí ", se místním sokolům s velkou dávkou štěstí vyhnuly. Zklamání ze společenského vývoje bylo pro některé velmi silné.

Na další existenci jednoty měl nejdůležitější vliv ten fakt, že jednota i nadále se snažila vystupovat v souladu s Tyršovými a Fügnerovými zásadami o absolutní apolitičnosti spolku. Pokud někdo z členů měl politické ambice, bylo mu doporučeno buď odejít z jednoty nebo atmosféru politické situace nepřenášet do nálady ve spolku.

Tuto zásadu se snažili havlovičtí dodržovat, proto se v zápisech všech kronikářů nesetkáme nikdy s žádnou kritikou politických stran. Zapisovatelé zaznamenávali nálady členstva pouze k ve vztahu k některým situacím zejména mezinárodní úrovni, například k oběma světovým válkám nebo k úmrtí jugoslávského krále Alexandra I.

Aktivní činnost pokračuje i v 50. letech, kdy starostou byl stále Bohuslav Holý, který stejně jako další (bratři Petira, Kuldovi, Souček, Šetelík, Kocián, Pich, Matýskovi, Rázek, Král nebo sestry Toholová, Paulusová, Řezníčková a jiní nejmenovaní), se snažil zachovat tradici budovanou mravenčí prací několik desítek let. Díky nezáhlednosti do společenské krize se sokolové opět podíleli na rozvoji obce a na organizování tělovýchovných podniků. Zajímavostí je, že oslovování bratr a sestra vydrželo v zápisech až do 30.prosine 1957.

Havlovický Sokol existuje i v současné době. V období socialistického Československa dále rozvíjel tělovýchovnou myšlenku, i když se částečně odchyluje od prvorepublikových tradic. Havlovci se mohou pyšnit vysokou úrovní sportovních podniků i dnes. Pravidelně sem dojíždějí vrcholoví sportovci nejen předvádět své umění, ale i besedovat o sportu.

Mezi tyto sportovce patřila velmi dlouhou dobu i sestra Květa Lelková, která byla havlovickou odchovankyní. Za své sportovní úspěchy v lyžování (sedmkrát mistryní republiky v běhu a třikrát v kombinaci) a zásluhy v trenérské činnosti jí byl propůjčen v roce 1953 titul mistr sportu, v roce 1959 titul vzorná trenérka, v roce 1965 státní vyznamenání za vynikající výkony a zásluhy o československou tělovýchovu, v roce 1966 titul zasloužilá trenérka a v roce 1978 obdržela medaili dr. Miroslava Tyrše.

Dnešní TJ Sokol, v němž je registrována celá řada sportovních odvětví, se nepřipojil k výzvě obnovené ČOS a zůstává na dřívějších pozicích.

Z á v ě r

Miroslav Tyrš s Jindřichem Fügnerem položili v roce 1862 základ sokolskému hnutí, na které v krátkém čase navázali stovky nadšenců.

Sokol vzniká v době převratných společenských změn. Průměrný člověk se stává obětí průmyslové revoluce a lidský život nemá velkou hodnotu. Do měst přichází velké množství venkovských lidí, především v průmyslových oblastech se vytvářejí velké sociální rozdíly.

Členové jednot na venkově a v menších městech měli velký význam při šíření nejen tělovýchovných myšlenek, ale i vzdělanosti a kultury. Sokolská apolitičnost spojovala lidi různého politického přesvědčení a dávala možnost spolupráci a toleranci nejen svým členům. V Sokole se zapomínalo na sociální původ jednotlivých členů jednot. Tuto rovnoprávnost demonstruje sokolské oslovení " bratře " a " sestro ". V obcích, kde nebyla vytvořena kvalitní samospráva, sokolské jednoty plnily tuto úlohu.

Všechny uvedené argumenty oslovily širokou masu lidí po celém světě. Do Všesokolského sletu 1912 se k českému hnutí připojily tělocvičné jednoty ze všech slovanských států a vytvořili Slovanský svaz Sokolstva. Do svého zániku v roce 1948 svaz sdružoval více než 10 000 000 cvičenců. Svazu se podařilo spojit tělovýchovné spolky nejen slovanské Evropy, ale prakticky celého světa.

K šíření sokolských myšlenek značně přispěl odchod statisíců Čechů do emigrace.

V dnešní době najdeme sokolské jednoty téměř ve všech státech, kde dochází k vytváření krajských spolků. Pravděpodobně nejpočetnější je Americká obec Sokolská v USA. Za zmínku stojí i účast australských sokolů na přípravě letních OH v Sydney v roce 2000 a jejich spolupráce s Českým olympijským výborem.

Pro mnohé občany naší republiky zní slovo " Sokol " již zastarale. Proto by si toto téma zasloužilo určitě větší pozornost. Sokolské hnutí má, podle mého názoru, z regionálního hlediska tři úrovně významů. Nejprve pro poznání vlastních regionů, kde je nutné sledovat historický vývoj jednotlivých jednot. Jako druhou úroveň bych považoval pojetí Sokola v celostátním měřítku a třetí, důležitou především z hlediska diplomacie a z mezinárodních vztahů, jsou sokolské spolky v zahraničí. V sjednocování poznatků o Sokole by se měly všechny tyto oblasti propojit.

Ve své práci jsem se pokusil soustředit především na dění v regionu, které jsem dával do souvislosti s celonárodní historií.

